

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA PLATNIH KARTICA U REPUBLICI HRVATSKOJ

1. Predmet istraživanja

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: Agencija) provela je istraživanje tržišta platnih kartica u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je pokrenuto kako bi se utvrdilo stanje na navedenom tržištu, u odnosu na vrste i iznose naknada koje se plaćaju prilikom obavljanja platnih transakcija korištenjem platnih kartica u bezgotovinskom platnom prometu u zemlji, međusobni odnosi tih naknada te u konačnici koji su mogući učinci tih naknada na tržišno natjecanje (za definicije pojmova korištenih u istraživanju vidi Prilog).

Sve naknade u Republici Hrvatskoj su analizirane na uzorku od 9 banaka: Zagrebačka banka d.d. sa sjedištem u Zagrebu, Trg bana Josipa Jelačića 10 (dalje: ZABA), Privredna banka Zagreb d.d. sa sjedištem u Zagrebu, Radnička cesta 50 (PBZ), Erste&Steiermärkische bank d.d. sa sjedištem u Rijeci, Jadranski trg 3/a (dalje: Erste), Raiffeisenbank Austria d.d. sa sjedištem u Zagrebu, Petrinjska 59 (dalje: RBA), Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. sa sjedištem u Zagrebu, Slavonska avenija 6 (dalje: HYPO), Societe Generale – Splitska banka d.d. sa sjedištem u Splitu, Ruđera Boškovića 16 (dalje: Splitska banka), Hrvatska poštanska banka d.d. sa sjedištem u Zagrebu, Jurišićeva 4 (dalje: HPB), , OTP banka d.d. sa sjedištem u Zadru, Ulica Domovinskog rata 3 (dalje: OTP) i, Podravska banka d.d. sa sjedištem u Koprivnici, Opatička 3 (dalje: Podravska banka).

2. Dvostrano tržište

Predmetno tržište platnih kartica je tzv. dvostrano tržište. Rochet i Tirole (2004.) objašnjavaju koncept dvostranog tržišta na sljedeći način: kod dvostranog tržišta postoje dvije strane koje su međusobno zavisne, odnosno koje trebaju jedna drugu. Svaka strana više cijeni uslugu ako i druga strana više kupuje ili koristi uslugu odnosno proizvod. Najbolji primjeri dvostranih tržišta su tržište videoigara gdje proizvođači konzola poput Sony Playstation-a ili Microsoft X-Box-a moraju privući igrače s jedne i proizvođače igara s druge strane na svoju platformu, ili proizvođači software-a koji moraju privući korisnike s jedne i dizajnere aplikacija s druge strane¹.

U konkretnom slučaju s jedne strane je vlasnik kartice, odnosno potrošač koji koristi karticu za obavljanje kupovine, dok je s druge strane trgovac koji prihvaća tu istu karticu kao sredstvo plaćanja. Oni su međusobno povezani platnom karticom kao proizvodom, odnosno kartičnim institucijama (npr. MasterCard i Visa) kao organizatorima predmetne sheme, tj. tržišta. Kartičnim institucijama, kao i bankama u interesu je da uključe što više i korisnika i trgovaca na predmetno tržište.

Prema istraživanju tržišta platnih kartica koje je provela Europska komisija tržište platnih kartica je dvostrano tržište iz više razloga. Prvo, sustav platnih kartica ne pruža uslugu samo dvjema različitim grupama potrošača, već se tu radi o zajedničkoj potražnji, u smislu da navedeni proizvod ili usluga može postojati jedino ako se i vlasnici kartica i trgovci slože da će koristiti kartice. Ako nestane potražnja na jednoj strani tržišta nestat će i potražnja na drugoj.²

¹ Rochet i Tirole: "Two sided markets: An overview", 12. ožujka 2004., str. 2.

² Interim report I, Payment cards: Sector inquiry on retail banking, European Commission, 12. travnja 2006., str. 6.

Nadalje, indirektni mrežni učinci koji proizlaze iz činjenice da veći broj korisnika kartice u sustavu čini sustav platnih kartica vrijednijim za trgovce, dok više trgovaca čini sustav platnih kartica vrijednijim za korisnike kartica. Također, istraživanja su pokazala da postoji korelacija između upotrebe kartica od strane korisnika i prihvata kartica od strane trgovaca za četiri velika kartična sustava odnosno institucije (MasterCard, Visa, American Express i Discover). Navedena korelacija upućuje na postojanje pozitivne povratne sprege između upotrebe kartica od strane korisnika i prihvata kartica od strane trgovaca.

Konačno, sustav platnih kartica može, zbog postojanja eksternalija, odnosno dodatnih ili vanjskih učinaka između krajnjih korisnika, utjecati na obujam transakcija naplaćujući više jednoj strani tržišta i smanjujući cijenu koju plaća druga strana za isti iznos. To se postiže interchange fee naknadama jer povećanje interchange fee naknada povećava naknade koje plaćaju trgovci, a smanjuje korisničke naknade.³

Pozitivne mrežne eksternalije su ključna karakteristika dvostranih tržišta. One dovode do toga da se korist sudjelovanja jedne strane na tržištu povećava što je veća grupa na drugoj strani tržišta. Sudionici tržišta ne mogu postići ovu dodatnu korist samostalno, potrebno im je sudjelovanje i druge strane. Što je više korisnika kartica to je veća korist za trgovce, i obrnuto.⁴

Kod dvostranih tržišta je važno razlikovati naknade za korištenje i članske naknade (usage and membership fees). Naknade za korištenje ili varijabilne naknade kod neke platforme, u ovom slučaju kartične mreže tj. sheme, utječu na odlučnost dvaju strana za trgovanjem, te posljedično na njihove neto viškove od potencijalne suradnje; s druge strane članske ili fiksne naknade uvjetuju prisustvo krajnjih korisnika u sustavu tj. mreži. Fini dizajn strukture naknada za korištenje i članskih naknada je važan samo ako dvije strane u pregovorima ne dovedu do gubitka odgovarajućih eksternalija (dodatni učinci) od korištenja i članskih eksternalija.⁵

U situaciji kada ne postoje članske eksternalije pitanje je koriste li krajnji korisnici intenzivno platformu odnosno mrežu/sustav. U skladu s tim treba razlikovati *cjenovnu razinu* koja se definira kao puna cijena koju platforma naplaćuje objema stranama, i *cjenovna struktura* koja označava alokaciju pune cijene između kupca i prodavatelja. Uvriježeno je mišljenje među ekonomistima, akademikima te javnim i privatnim donositeljima odluka kako cjenovna struktura utječe na profit i općenitu ekonomsku učinkovitost. Tržište je dakle dvostrano ako platforma (u ovom slučaju vlasnik kartične mreže) može utjecati na opseg transakcija tako da naplati više jednoj strani tržišta i smanji cijenu koju plaća druga strana tržišta za isti iznos. Drugim riječima, cjenovna struktura je važna, i treba ju dizajnirati na način da se uključe obje strane. Nužan, ali ne i dovoljan, uvjet za to je da se Coase-ov teorem ne primjenjuje na transakciju između dviju strana.⁶

Prema Coase-ovu teoremu ako su ishodi neučinkoviti i ništa ne ometa pregovaranje, ljudi će se dogovoriti i postići učinkovitost. Međutim, u praksi više faktora onemogućuje dvije strane da dosegnu učinkovit dogovor iz njihove perspektive. Jedan od razloga zašto bi pregovori između dvaju strana mogli propasti unatoč postojanju pogodnosti od trgovanja među njima jesu različiti pogledi strana na veličinu pogodnosti od trgovine.

Drugi razlog su transakcijski troškovi. Da bi povećanje udjela alociranog prodavatelju imalo neko značenje, morao bi biti slučaj da prodavatelj ne može prebaciti svoj trošak interakcije s kupcem na kupca. Primjer toga bi bile zemlje gdje trgovcima nije zabranjeno

³ Ibid, str. 6.

⁴ Swiss national bank: An examination of the economics of payment card systems, 2009., str. 6.

⁵ Rochet i Tirole, 2004., op. cit., str. 3.

⁶ Ibid, str. 9., 10., 40.

od strane kartičnih sustava da različito naplaćuju plaćanje gotovinom i karticama (primjerice, trgovci u SAD-u mogu nuditi popuste na gotovinu, iako ne mogu nametati dodatne naknade, tj. surcharges za kartično plaćanje). U praksi, vrlo malo trgovaca radi razliku u cijenama unatoč stalnim prigovorima kako su interchange fee naknade previsoke.

Još jedan slučaj kada se strane ne mogu dogovoriti oko cijene transakcije je kada im platforma nameće izričitu zabranu. Najbolji primjer toga je pravilo o nediskriminaciji (obrađeno detaljnije u poglavlju 9.) koje nameće kartični platni sustav. Ovo pravilo je zapravo samo jedan primjer različitih načina kako platforme reguliraju interakciju između krajnjih korisnika.⁷

Što se tiče određivanja cijena krajnjim korisnicima kod dvostranih tržišta, postoje određeni principi koje primjenjuju vlasnici platformi, tj. sustava. Ti principi su sljedeći:⁸

- a) Elastičnost – elastičnost potražnje na obje strane je suštinska determinanta određivanja cijena od strane platformi.
- b) Relativna tržišna snaga pružatelja usluge – ako krajnjim korisnicima uslugu pružaju posrednici, platforma može pokušati "poništiti" tržišnu snagu posrednika naplaćujući nižu cijenu pristupa platformi.
- c) Višak stvoren na drugoj strani – privlačenje jedne strane snižavanjem cijene je posebno profitabilno za platformu ako ova strana stvara znatne eksternalije na drugoj strani.
- d) Natjecanje između platformi i multi-homing – natjecanje između platformi može imati dvoznačne posljedice na cjenovnu strukturu. Primjerice, ako se dio kupaca poveže na više platformi (multi-homing) elastičnost potražnje kupca za predmetnu platformu se povećava, zbog njihove mogućnosti da se prebace na konkurentnu platformu. Istovremeno se elastičnost potražnje prodavatelja korigira.
- e) Vezivanje - platforme koje nude više tipova interaktivnih usluga mogu izvući koristi iz njihovog vezivanja. Primjerice, Visa i MasterCard nude debitne i kreditne kartice, i obično ih vezuju kroz tzv. pravilo poštovanja svih kartica (detaljnije u poglavlju 9.). Vezivanje u dvostranim tržištima može omogućiti platformi da bolje balansira između prodavatelj i kupaca.

Zaključno, platforme moraju balansirati između dvaju strana putem različitih politika pri tome uzimajući u obzir cjenovnu strukturu. Stoga često reguliraju uvjete transakcije između krajnjih korisnika, provjeravaju članove putem cjenovno nepovezanih načina i prate natjecanje unutar jedne strane tržišta.⁹

3. Tržište platnih kartica u Europskoj uniji

3.1. Zakonodavni okvir EU

Europski parlament i Vijeće Europske unije su 13. studenog 2007. izdali Direktivu 2007/64/EZ o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu i izmjeni direktiva 97/7/EZ, 2002/65/EZ, 2005/60/EZ i 2006/48/EZ te stavljajući izvan snage direktive 97/5/EZ (dalje: Direktiva o uslugama platnog prometa 1). Navedena Direktiva predstavlja pravnu osnovu za stvaranje jedinstvenog tržišta za plaćanje na razini Europske unije. Točnije, navedena direktiva je pravna osnova za tzv. Single Euro Payment Area (dalje: SEPA). SEPA je inicijativa Europske bankarske industrije koja bi trebala učiniti sva elektronička plaćanja, npr. kreditnim karticama, debitnim karticama, bankovnim transferima i sl. jednostavnim kao što su to sada plaćanja unutar jedne zemlje. Navedeni projekt, koji za cilj ima

⁷ Ibid, str. 13. – 16.

⁸ Ibid, str. 34. – 35.

⁹ Ibid, str. 40. – 41.

uspostavu integriranog tržišta platnih usluga, snažno podupiru Europska komisija i Europska središnja banka.

SEPA praktično znači da će transferi između bankovnih računa biti brzi i sigurni bilo gdje unutar eurozone, te će prilikom kupovine u inozemstvu potrošači moći koristiti svoju bankovnu debitnu karticu za plaćanje u eurima, kao u vlastitoj državi.

Za potrebe Direktive o platnim uslugama i SEPA-e Europska komisija je provela istraživanje tržišta platnih kartica¹⁰, a rezultati istraživanja objavljeni su 12. travnja 2006. komisija je u navedenom istraživanju analizirala tri vrste naknada koje su prisutne na tržištu platnih usluga, i to naknade korisnicima kartica, međubankarske naknade prisutne u transakcijama te naknade trgovcima. Potaknuta rezultatima navedenoga istraživanja, namjera Europske Komisije je putem regulacije na razini Europske unije ograničiti iznos međubankarskih naknada (odnosno interchange fee naknada) iz više razloga, koji su objašnjeni u predmetnom istraživanju.

Direktiva o platnim uslugama je dovela do značajnog napretka cjelokupne integracije tržišta plaćanja za građanstvo, no navedeno tržište je vrlo dinamično i doživjelo je značajne inovacije u posljednjih nekoliko godina. Važna područja ovog tržišta, posebice kartična plaćanja i novi načini plaćanja, kao što su plaćanje putem interneta ili mobilno plaćanje, još su uvijek često segmentirani duž nacionalnih granica čime se otežava učinkovit razvoj digitalnih platnih usluga koje su inovativne i jednostavne za korištenje, te osiguravanje učinkovitih, praktičnih i sigurnih načina plaćanja potrošačima. Događaji na tim tržištima uputili su na određene regulatorne propuste i tržišne neuspjehe na tržištima kartičnih, internetskih i mobilnih plaćanja. Očekivane pogodnosti nisu u potpunosti ostvarene zbog razlika u drugim primijenjenim zakonima i propisima (borba protiv pranja novca, zaštita podataka, zaštita potrošača diljem EU).¹¹

Radi toga je Europska komisija 24. srpnja 2013. izdala Prijedlog nove Direktive o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu i izmjeni Direktiva 2002/65/EZ, 2013/36/EU i 2009/110/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 2007/64/EZ (dalje: Direktiva o uslugama u platnom prometu 2), iako je pravnim okvirom utvrđenim Direktivom o uslugama platnog prometa 1, Uredbom (EZ) br. 924/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o prekograničnim plaćanjima u Zajednici i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 2560/2001 (dalje: Direktiva o prekograničnim plaćanjima) i Direktivom 2009/110/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o početku poslovanja, obavljanju djelatnosti i bonitetnom nadzoru poslovanja institucija za izdavanje elektroničkog novca kojom se izmjenjuju i dopunjuju Direktive 2005/60/EZ i 2006/48/EZ i ukida Direktiva 2000/46/EZ (dalje: Direktiva o elektroničkom novcu) postignut znatan napredak u području integracije europskih tržišta platnog prometa u maloprodaji.¹²

Prema dokumentu Ocjena učinaka¹³ Europske komisije o platnim uslugama i o regulaciji interchange fee naknada identificirani su određeni problemi, a među njima različita i

¹⁰ Interim report I, 12. travnja 2006.

¹¹ Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o primjeni Direktive 2007/64/EZ o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu i o Uredbi 924/2009 o prekograničnim plaćanjima u Zajednici, Europska komisija, 24. srpnja 2013., str. 8.

¹² Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu i izmjeni direktiva 2002/65/EZ, 2013/36/EU i 2009/110/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 2007/64/EZ (Direktiva o uslugama u platnom prometu 2), Europska komisija, 24. srpnja 2013., str. 3. i 4.

¹³ Impact assessment, Accompanying the document: Proposal for a directive of the European parliament and of the Council on payment services in the internal market and amending Directives 2002/65/EC, 2013/36/UE and 2009/110/EC and repealing Directive 2007/64/EC and Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on interchange fees for card-based payment transactions (Ocjena učinaka), European Commission, 24. srpnja 2013.

nedosljedna praksa naplate (za uporabu određenog platnog instrumenta koji primjenjuju trgovci) među državama članicama (gdje oko polovice država članica EU dopušta, a ostala polovica zabranjuje naplatu dodatnih naknada), što zbunjuje potrošače kada kupuju u inozemstvu ili putem interneta te dovodi do nejednakih uvjeta, te nekoliko restriktivnih poslovnih pravila i praksi kojima se narušava tržišno natjecanje (u pogledu višestranih bankovnih provizija i pravila o izboru i fleksibilnosti trgovaca kada je riječ o prihvaćanju kartica).¹⁴

Stoga su kao ciljevi koji se nastoje ostvariti Direktivom o uslugama u platnom prometu 2 određeni:¹⁵

- razvoj tržišta za elektronička plaćanja u cijeloj EU kojima će se potrošačima, maloprodaji i drugim sudionicima na tržištu omogućiti uživanje svih prednosti unutarnjeg tržišta EU,
- ukidanje restriktivnih poslovnih pravila za kartična plaćanja kojima se dovodi do narušavanja tržišnog natjecanja,
- ukidanje prepreka za tržišno natjecanje, posebno za kartični i internetski platni promet,
- usklađivanje politika država članica o naplati dodatnih naknada u skladu s regulatornim odlukama o međubankovnim naknadama (popratne mjere povezane s međubankovnim naknadama) i sl.

Upravo vezano uz međubankovne naknade, Europska komisija je izradila prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o međubankovnim naknadama za platne transakcije na temelju kartica (dalje: Uredba o međubankovnim naknadama).¹⁶ Moguće prepreke za tržišno natjecanje i neka restriktivna poslovna pravila su obrađeni u poglavlju 9.

3.1.1. Uredba o međubankovnim naknadama za platne transakcije na temelju kartica

Jedan od ključnih postupaka koji ometa uspostavu cjelovitog tržišta platnih usluga u EU je raširena upotreba višestranih međubankovnih naknada (interchange fees) u "četverostranim" kartičnim sustavima, najčešćoj vrsti kartičnih sustava. Iako neka nacionalna tijela za tržišno natjecanje vode postupke uz primjenu propisa o tržišnom natjecanju (Ujedinjeno Kraljevstvo, Njemačka, Italija) te su neka u postupku donošenja propisa (Poljska, Mađarska, Italija), trenutno u EU ne postoje propisi kojima se uređuju međubankovnih naknada. Stoga predmetna Uredba ima za cilj poboljšati funkcioniranje unutarnjeg tržišta za usluge platnih usluga u korist europskih potrošača i poduzetnika, te se posebno podržava politika tržišnog natjecanja uspostavljanjem jednakih obveza, prava i mogućnosti za sve sudionike tržišnog natjecanja i olakšavanjem prekograničnog pružanja usluga platnog prometa, što dovodi do rasta razine tržišnog natjecanja.¹⁷ Vrste međubankovnih naknada te kartičnih sustava su obrađene u posebnim poglavljima predmetnog istraživanja.

Prijedlog Komisije, odnosno predmetna Uredba je podijeljena u dva dijela. Prvim dijelom se uvode pravila o međubankovnim naknadama tako da se određuje "regulirano" i "neregulirano" područje. Regulirano područje obuhvaća potrošačke debitne i kreditne kartice te platne transakcije na temelju kartica, dok neregulirano područje obuhvaća sve transakcije platnim karticama i platne transakcije na temelju kartica izvan reguliranog područja, uključujući takozvane komercijalne kartice ili kartice koje su izdali "trostrani"

¹⁴ Direktiva o uslugama u platnom prometu 2, str. 7.

¹⁵ Ibid, str. 8. i 95.

¹⁶ Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o međubankovnim naknadama za platne transakcije na temelju kartica (Uredba o međubankovnim naknadama), Europska komisija, 24. srpnja 2013.

¹⁷ Ibid, str 2., 3. i 6.

kartični sustavi. Komercijalne kartice i kartice "trostranih" kartičnih sustava bile bi, po sadašnjem prijedlogu izostavljene iz regulacije. Međutim, mjere koje se predlažu za transakcije potrošačkim karticama primijenile bi se na takve sustave u onoj mjeri u kojoj oni izdaju takve kartice i koriste se ovlaštenim pružateljima usluga platnog prometa na način koji njihovu sustavu omogućuje učinkovito funkcioniranje na način sličan onome "četverostranog" kartičnog sustava.¹⁸

Prijedlogom je predviđeno da tijekom prijelaznog razdoblja od dvije godine nakon objave predmetne Uredbe u "reguliranom" području se određuju maksimalne razine međubankovnih naknada samo za prekogranične transakcije (kada vlasnik kartice koristi karticu u drugoj državi članici) ili prekogranične transakcije prihvaćanja (kada trgovac koristi pružatelja usluge platnog prometa u ulozi prihvatitelja iz druge države članice). Nakon prijelaznog razdoblja iste maksimalne naknade bi se primjenjivale i na domaće transakcije. Navedene naknade bi iznosile 0,20% na sve potrošačke transakcije debitnim karticama i platne transakcije na temelju kartica utemeljene na takvoj transakciji, te 0,30% na sve potrošačke transakcije kreditnim karticama i platne transakcije na temelju kartica utemeljene na njima. Predviđene granice su utemeljene na tzv. "testu neutralnosti trgovca" na temelju kojeg se utvrđuje razina naknade koju bi trgovac bio voljan platiti kada bi trošak koji nastaje u slučaju da potrošač koristi platnu karticu usporedio s troškom za nekartična (gotovinska) plaćanja.¹⁹

Drugi dio Uredbe o međubankovnim naknadama se odnosi na poslovna pravila koja će se primjenjivati na sve kategorije platnih transakcija na temelju kartica utemeljenih na njima. Neke od značajnijih su sljedeće:²⁰

- ograničit će se primjena pravila o "poštovanju svih kartica". Nije dopuštena diskriminacija na temelju banke izdavatelja ili podrijetla vlasnika kartice kao ni među karticama s istom razinom međubankovne naknade;
- zabranit će se primjena svih pravila kojima se trgovci sprječavaju ili ograničavaju u usmjeravanju potrošača na učinkovitije platne instrumente ("pravilo o neusmjeravanju");
- zabranjuje se primjena svih pravila koja trgovce sprječava u otkrivanju svojim potrošačima naknada koje plaćaju pružateljima usluga platnog prometa u ulozi prihvatitelja.

Navedene mjere bi trebale donijeti određene pogodnosti za potrošače te općenito za tržišno natjecanje. Naime, određivanje gornjih granica međubankovnih naknada koristilo bi trgovcima na malo, za koje je vjerojatnije da će te pogodnosti prenijeti na svoje potrošače nego što bi to učinile banke, s obzirom na sadašnje niske razine tržišnog natjecanja i ograničenu mobilnost klijenata u bankarskom sektoru. Potrošači već neizravno plaćaju međubankovne naknade u maloprodajnim cijenama, a potrošači koji se služe gotovinom ili debitnim karticama subvencioniraju upotrebu skupljih kartica drugih potrošača. Iako se može tvrditi da bi smanjenje međubankovnih naknada potaknulo banke na povećanje naknada za vlasnike kartica, nema dokaza takvoj povezanosti. Naknade za kartice prije svega određuje razina tržišnog natjecanja u području bankarskog poslovanja s građanima.²¹

Ponovnom uspostavom tržišnog natjecanja potrošači i trgovci na malo bi imali koristi od novih ulazaka na tržište platnih usluga. Čak i da se povećaju naknade za imatelje računa, a što je malo vjerojatno, potrošači će vjerojatno ipak imati koristi od nižih međubankovnih naknada u vidu nižih maloprodajnih cijena, čak i da trgovci na malo ne proslijede 100% uštede, i od novih subjekata na tržištu platnog prometa. Potrošači će vrlo vjerojatno imati

¹⁸ Ibid, str. 13.

¹⁹ Ibid, str. 13. - 17.

²⁰ Ibid, str. 14.

²¹ Ibid, str. 16.

koristi i od usluga koje nude novi sudionici na tržištu. Primjerice, u Nizozemskoj je međubankovna naknada ispod 0,2%, te je rješenje za jeftino internetsko plaćanje (Ideal) uvedeno uglavnom zbog toga što su tamošnje niske međubankovne naknade potakle banke na inovacije. Shodno tome, potrošači u Nizozemskoj ne moraju plaćati visoke naknade za kreditne kartice kako bi kupovali na internetu.²²

3.1.2. Direktiva o platnim računima

Dana 15. travnja 2014. Europski parlament je usvojio Direktivu o usporedivosti naknada vezanih uz račune za obavljanje platnog prometa, prebacivanje računa za obavljanje platnog prometa i pristup računima za obavljanje platnog prometa s osnovnim svojstvima (COM(2013)0266) (dalje: Direktiva o platnim računima). Osnovne stvari koje su uređuju ovom Direktivom su sljedeće:

- Pristup platnim računima – omogućava se svim potrošačima u EU da otvaraju račune u drugim zemljama članicama neovisno o sjedištu kreditne institucije u kojoj otvaraju račun te neovisno o njihovoj financijskoj situaciji. Radi se o osnovnom računu koji će im omogućiti primanje plaće, mirovine ili plaćanje računa itd.
- Usporedivost naknada za platne račune – olakšat će se potrošačima da usporede naknade za platne račune između pružatelja platnih usluga u EU.
- Promjena platnih računa – uspostavljanje jednostavne i brze procedure za potrošače koji žele prebaciti svoj platni račun kod drugog pružatelja platnih usluga u istoj zemlji članici i pomoći potrošačima koji imaju otvoren račun u banci i žele otvoriti drugi račun u drugoj zemlji.

Navedena direktiva bi trebala dodatno olakšati platne transakcije na području EU, te ih u kombinaciji sa ostalim propisima učiniti jednostavnijim, transparentnijim i pristupačnijim svim potrošačima.

3.2. Obilježja tržišta platnih kartica u Europskoj uniji

Sukladno Ocjeni učinaka tržište plaćanja u maloprodaji u Europskoj uniji je jedno od najvećih u svijetu i uključuje milijune kompanija i stotine milijuna građana. Prema statistici Europske središnje banke (dalje: ECB) 8.829 institucija je pružilo usluge plaćanja u maloprodaji u EU27 u 2011 i 90,6 milijardi transakcija u eurima je poduzeto za ukupnu vrijednost od 240,24 trilijuna eura.²³

Ekonomske koristi od integracije ovog tržišta su znatne i bile su pokretač osnivanja SEPA-e. Prema navedenom dokumentu, studija obavljena za Europsku Komisiju sugerira da bi puna migracija na SEPA-u za kreditne transfere, direktne debitne i platne kartice mogla rezultirati direktnim i indirektnim prinosom za više od 360 milijardi eura kroz šestogodišnje razdoblje.²⁴

U posljednjih nekoliko godina bezgotovinsko plaćanje je u znatnom porastu u Europskoj uniji. To se posebno odnosi na kartice koje su sa 40 milijardi obavljenih plaćanja u 2012. postale najkorišteniji bezgotovinski platni instrument u EU. Iako plaćanje gotovinom dominira u gotovo svim zemljama članicama EU kada se radi o fizičkom plaćanju na POS-u, kartično plaćanje postaje sve značajnije i važnije u svakodnevnim transakcijama. U periodu od 2000. do 2012. godine plaćanje svim karticama je raslo za 10,2 posto, pri čemu je plaćanje debitnim karticama poraslo za 12 posto, a kreditnim i/ili odgođenim

²² Ibid, str. 12. i 13.

²³ Impact assessment, 2013., str. 7.

²⁴ Ibid, str. 7.

debitnim je raslo za 8,3 posto.²⁵ Platne kartice, uz kreditne transfere i direktno terećenje, su najpopularniji bezgotovinski platni instrumenti u Europskoj uniji. Zajedno, ove tri metode plaćanja čine više od 90% svih bezgotovinskih transakcija.

Iako je generalno u EU trend porasta kartičnog plaćanja, gledajući pojedinačno zemlje članice postoje značajne varijacije. Primjerice, broj platnih transakcija putem kartice godišnje po stanovniku se kreće od 4,5 u Bugarskoj do 230,1 u Švedskoj. Istovremeno, godišnja vrijednost transakcije po stanovniku se kreće od 189 eura do 12.004 eura u Luksemburgu. Čak i unutar eurozone postoje značajne razlike između zemalja. Tako se kartice najčešće koriste u plaćanju u Finskoj, Estoniji, Luksemburgu i Nizozemskoj. U Grčkoj, Italiji, Slovačkoj i Njemačkoj kartično plaćanje je najmanje popularno sa stopom rasta po stanovniku u periodu od 2000. do 2012. godine debelo ispod prosjeka eurozone od 273 posto. Najveće stope rasta su zabilježene u zemljama koje su nedavno usvojile euro.²⁶

Iako broj platnih transakcija po stanovniku u eurozoni značajno raste, plaćanje karticama u slučajevima kada korisnici putuju u inozemstvo nije pokazalo isto. Korištenje kartica u inozemstvu ovisi o tri elementa: prvo, o tehničkim mogućnostima kartice i terminala; drugo, mogućnosti prihvata kartice od strane trgovca; i treće, opseg u kojem su korisnici podložni jednoličnom "platnom iskustvu" diljem SEPA-e. Prekogranične transakcije su činile oko 3,5 posto ukupnih POS transakcija u eurozoni od 2008. Više vrijednosti su zabilježene u periodu od srpnja do rujna svake godine, što je vjerojatno posljedica godišnjih odmora.²⁷

4. Tržište platnih kartica u Republici Hrvatskoj

4.1. Zakonodavni okvir u Republici Hrvatskoj

Kako je već navedeno, u EU pa tako i u Republici Hrvatskoj ne postoje propisi kojima se uređuje visina međubankovne naknade. Prvi takav propis će biti Uredba o međubankovnim naknadama, koja će biti primjenjiva na cijelom području Europske unije. Platni promet općenito je u Republici Hrvatskoj uređen Zakonom o platnom prometu (Narodne novine, broj: 133/09 i 136/12, dalje: Zakon o platnom prometu).

Sukladno članku 1. Zakona o platnom prometu tim zakonom uređuje se platni promet, i to platne usluge, pružatelji platnih usluga, obveze informiranja korisnika platnih usluga o uvjetima za pružanje usluga i pruženim platnim uslugama te druga prava i obveze u vezi s pružanjem i korištenjem platnih usluga, transakcijski računi i izvršenje platnih transakcija između kreditnih institucija, osnivanje, rad i nadzor nad institucijama za platni promet te osnivanje, rad i nadzor nad platnim sustavima.

Nadalje, člankom 1.a Zakona o platnom prometu je propisano kako Zakon o platnom prometu sadrži odredbe koje su u skladu s Direktivom 2007/64/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu kojom se izmjenjuju i dopunjuju direktive 97/7/EZ, 2002/65/EZ, 2005/60/EZ i 2006/48/EZ te se ukida Direktiva 97/5/EZ (SL L 319, 5. 12. 2007.).

Prema članku 3. navedenog zakona platne usluge jesu sljedeće usluge koje pružatelji platnih usluga obavljaju kao svoju djelatnost:

²⁵ European Central Bank: "Card payments in Europe – a renewed focus on SEPA for cards", travanj 2014., str. 25.

²⁶ Ibid., str. 25. i 26.

²⁷ Ibid., str. 27. i 28.

- 1) usluge koje omogućuju polaganje gotovog novca na račun za plaćanje kao i svi postupci koji su potrebni za vođenje računa za plaćanje;
- 2) usluge koje omogućuju podizanje gotovog novca s računa za plaćanje kao i svi postupci koji su potrebni za vođenje računa za plaćanje;
- 3) usluge izvršenja platnih transakcija, uključujući prijenos novčanih sredstava na račun za plaćanje kod korisnikovog pružatelja platnih usluga ili kod drugog pružatelja platnih usluga:
 - izvršenje izravnih terećenja, uključujući jednokratna izravna terećenja,
 - izvršenje platnih transakcija putem platnih kartica ili sličnog sredstva,
 - izvršenje kreditnih transfera, uključujući trajne naloge;
- 4) usluge izvršenja platnih transakcija u kojima su novčana sredstva pokrivena kreditnom linijom za korisnika platnih usluga:
 - izvršenje izravnih terećenja, uključujući jednokratna izravna terećenja,
 - izvršenje platnih transakcija putem platnih kartica ili sličnog sredstva,
 - izvršenje kreditnih transfera, uključujući trajne naloge;
- 5) usluge izdavanja i/ili prihvaćanja platnih instrumenata;
- 6) usluge novčanih pošiljaka i
- 7) usluge izvršenja platnih transakcija kad se suglasnost platitelja za izvršenje platne transakcije daje nekim telekomunikacijskim sredstvom, digitalnim ili informatičko-tehnološkim uređajem, a plaćanje se obavlja telekomunikacijskom ili mrežnom operatoru ili operatoru informatičko-tehnološkog sustava, koji djeluje isključivo kao posrednik između korisnika platnih usluga i dobavljača robe i usluga.

Sukladno članku 5. Zakona o platnom prometu pružatelji platnih usluga mogu biti sljedeći subjekti:

- 1) kreditna institucija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
 - 2) institucija za elektronički novac sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
 - 3) institucija za platni promet sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
 - 4) Hrvatska narodna banka kad ne djeluje u svojstvu monetarne vlasti ili druge javne vlasti,
 - 5) Republika Hrvatska i jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave kad ne djeluju u svojstvu javne vlasti,
 - 6) kreditna institucija sa sjedištem u državi članici,
 - 7) institucija za elektronički novac sa sjedištem u državi članici,
 - 8) institucija za platni promet sa sjedištem u državi članici,
 - 9) podružnica kreditne institucije iz treće države sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
 - 10) podružnica institucije za elektronički novac iz treće države sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
 - 11) Europska središnja banka kad ne djeluje u svojstvu monetarne vlasti ili druge javne vlasti.
- (2) Pružanje platnih usluga u Republici Hrvatskoj smiju obavljati samo pružatelji iz stavka 1. ovog članka.
- (3) Iznimno od stavka 2. ovog članka, Hrvatska banka za obnovu i razvitak može pružati platne usluge u skladu sa zakonom kojim se uređuje njezin položaj, poslovi i ovlaštenja.

U članku 65. stavku 1. Zakona o platnom prometu propisano je da je institucija za platni promet sa sjedištem u Republici Hrvatskoj pravna osoba koja je od Hrvatske narodne banke dobila odobrenje za pružanje platnih usluga.

Sukladno članku 97. stavku 1. i 2. istog zakona Hrvatska narodna banka obavlja nadzor nad institucijama za platni promet. Pod nadzorom se podrazumijeva provjera posluje li institucija za platni promet u skladu s odredbama Zakona o platnom prometu i propisima donesenim na temelju tog Zakona, a vezano uz njezino pružanje platnih usluga kao i djelatnosti u skladu sa člankom 68. točkom 1. i 2. Zakona o platnom prometu.

Sukladno članku 97. stavku 4 nadzor nad poslovanjem institucija za platni promet mogu obavljati i druga nadzorna tijela u skladu s ovlaštenjima na temelju zakona, a u okviru svoje nadležnosti.

Sukladno članku 117. Zakona o platnom prometu platni sustav u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: platni sustav) jest platni sustav čiji je barem jedan sudionik pružatelj platnih usluga koji je odobrenje za pružanje platnih usluga dobio od Hrvatske narodne banke i čiji je upravitelj osoba iz članka 118. stavka 2. ovog Zakona.

Prema članku 118. stavku 2. istog zakona upravitelj platnog sustava može biti:

- 1) institucija za platni promet sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
- 2) kreditna institucija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
- 3) institucija za elektronički novac sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
- 4) druga pravna osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj osnovana kao dioničko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću,
- 5) druga pravna osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koja može upravljati platnim sustavom prema posebnom zakonu,
- 6) Hrvatska narodna banka i
- 7) podružnica pravne osobe iz druge države sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.

Temeljem članka 119. stavka 1. sudionik u platnom sustavu može biti:

- 1) pružatelj platnih usluga,
- 2) upravitelj toga platnog sustava,
- 3) drugi platni sustav i
- 4) druga osoba u skladu s pravilima rada toga platnog sustava.

Prema članku 119. stavku 2. istog zakona pružatelj platnih usluga može sudjelovati u platnom sustavu i posredno, preko drugog pružatelja platnih usluga.

Sukladno članku 133. stavku 1. Hrvatska narodna banka obavlja nadzor nad platnim sustavima.

Također, vezano uz predmetno istraživanje, od 1. lipnja 2012. kreditne institucije su mogle omogućiti upotrebu IBAN-a (International Bank Account Number) za izvršavanje nacionalnih platnih transakcija, dok se od 1. lipnja 2013. IBAN konstrukcija obvezno koristi za izvršavanje svih platnih transakcija.²⁸

IBAN je međunarodni broj transakcijskog računa korisnika platnih usluga u kreditnoj instituciji ustrojen radi bržeg i jednostavnijeg izvršavanja prekograničnih platnih transakcija. Upotreba IBAN-a je bitan preduvjet za sudjelovanje kreditnih institucija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj u SEPA-i. IBAN osigurava jedinstvenu identifikaciju (neponovljivost) transakcijskog računa korisnika platnih usluga na razini cijelog sustava i time bitno smanjuje mogućnost unosa pogrešnog broja transakcijskog računa u odnosu na platitelja ili primatelja plaćanja, omogućava korištenje istog transakcijskog računa, istih naloga za plaćanje i istih platnih instrumenata, neovisno o tome radi li se o nacionalnoj ili prekograničnoj platnoj transakciji te omogućava razvoj novih platnih usluga usklađenih sa SEPA standardima, čime se osigurava pravodobna priprema za buduće sudjelovanje u SEPA-i.²⁹

Navedeno je predviđeno Uredbom br. 924/2009 Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o prekograničnim plaćanjima u Zajednici i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 2560/2001 (Uredba o prekograničnim plaćanjima). Navedena uredba također propisuje da naknade kreditnih institucija za nacionalne i prekogranične platne transakcije moraju

²⁸ <http://www.hnb.hr/platni-promet/iban/h-iban-obavijest.pdf>, str. 1.

²⁹ Ibid, str. 2. i 3.

biti izjednačene. Utjecaj navedene Uredbe se najbolje vidi kod interchange fee naknada u Hrvatskoj prema Europskoj uniji nakon pristupa Hrvatske Europskoj uniji, što je posebno obrađeno u poglavlju o interchange fee naknadama.

4.2. Obilježja tržišta platnih kartica u Republici Hrvatskoj

U trenutku izrade ovog istraživanja u Republici Hrvatskoj djeluje 29 banaka koje imaju odobrenje za rad, jedna štedna banka, 5 stambenih štedionica, te Hrvatska banka za obnovu i razvoj. Također, na tržištu je trenutno i 10 banaka i štedionica koje su u stečaju, četiri banke i štedionice koje su u likvidaciji te dvije štedionice koje su izgubile odobrenje za rad, a nisu pokrenule postupak likvidacije. U Hrvatskoj trenutno posluju dva platna sustava. Prvi platni sustav ima naziv Hrvatski sustav velikih plaćanja sa 33 sudionika. Upravitelj navedenog sustava je Hrvatska narodna banka. Drugi sustav je Nacionalni klirinški sustav sa 32 sudionika. Upravitelj navedenog sustava je Financijska agencija, sa sjedištem u Zagrebu, Vrtni put 3 (dalje: FINA). Što se tiče institucija za elektronički novac, u Hrvatskoj ih trenutno ima šest.³⁰

U tablici 1. je prikazan ukupan broj platnih kartica u optjecaju u Republici Hrvatskoj u periodu od 2010. – 2013. godine. Iz tablice jasno proizlazi kako se broj platnih kartica u optjecaju smanjuje od 2011. do 2013. godine.

Tablica 1. Broj platnih kartica u Republici Hrvatskoj

Banka	Broj platnih kartica u optjecaju			
	2010.	2011.	2012.	2013.
Ukupno u RH	8.960.855	9.207.397	8.700.449	8.615.814

Izvor: Hrvatska narodna banka; Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Broj platnih kartica prema vrsti kartice u Republici Hrvatskoj je prikazan u tablici 2. Kao što je razvidno u navedenoj tablici najveći je broj debitnih kartica u optjecaju, i to značajno sa udjelom od preko 75% u svakoj od analiziranih godina. Navedeno je logično jer su iste vezane uz transakcijski račun. Slijede revolving kartice sa oko 8% udjela prosječno po svakoj godini te charge kartice sa oko 6% udjela. Udjel kreditnih kartica iznosi manje od 2% u svakoj od promatranih godina.

Tablica 2. Broj platnih kartica u optjecaju prema vrsti kartice u Republici Hrvatskoj

Vrsta kartice	Broj platnih kartica u optjecaju							
	2010.	Postotni udjel %	2011.	Postotni udjel %	2012.	Postotni udjel %	2013.	Postotni udjel %
Kreditne kartice	174.031	1,9	160.303	1,7	161.231	1,9	150.799	1,8
Revolving kartice	739.885	8,3	748.103	8,1	676.387	7,8	645.236	7,5
Kartice s odgođenom naplatom	519.098	5,8	511.243	5,6	477.577	5,5	471.336	5,5
Charge kartice	557.381	6,2	563.539	6,1	557.754	6,4	549.123	6,4
Debitne kartice	6.846.034	76,4	7.062.580	76,7	6.664.654	76,6	6.585.770	76,4
Prepaid kartice	119.534	1,3	156.846	1,7	146.512	1,7	180.742	2,1
Ostalo	4.892	0,1	4.783	0,1	16.334	0,2	32.808	0,4
Ukupno	8.960.855	100	9.207.397	100	8.700.449	100	8.615.814	100

Izvor: <http://www.hnb.hr/publikac/godisnje/>; Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

U tablici 3. je prikazan broj i vrijednost transakcija u Republici Hrvatskoj prema vrsti kartica, a koji su ostvareni u razdoblju od 2010. do 2013. godine. Kao što je razvidno iz tablice 3. najveći broj transakcija je obavljen debitnim karticama, oko 66 posto prosječno godišnje u promatranom razdoblju. Navedeno je logično jer, kao što je razvidno iz tablice 2., debitnih kartica je ujedno i najviše u optjecaju. Slijedom toga, i vrijednost transakcija je najveća za debitne kartice, sa udjelom od oko 75 posto prosječno godišnje u

³⁰ <http://www.hnb.hr/>

promatranom razdoblju. Uz debitne kartice, najveći udjel u broju transakcija imaju charge kartice, s prosječnim godišnjim udjelom u promatranom razdoblju od oko 12 posto, što je daleko manje od udjela debitnih kartica. Zatim slijede revolving i kartice s odgođenom naplatom, sa oko 10 posto prosječnog godišnjeg udjela za promatrano razdoblje.

Tablica 3. Broj i vrijednost transakcija prema vrsti kartice u Republici Hrvatskoj

Vrsta kartice	2010.		2011.		2012.		2013.	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija u HRK	Broj transakcija	Vrijednost transakcija u HRK	Broj transakcija	Vrijednost transakcija u HRK	Broj transakcija	Vrijednost transakcija u HRK
Kreditne kartice	2.732.128	797.729.045	2.274.083	703.042.793	2.436.755	771.295.632	2.358.356	763.166.882
Revolving kartice	28.956.605	7.281.019.518	28.704.577	7.320.254.852	29.159.143	7.642.657.498	28.595.499	7.542.848.545
Kartice s odgođenom naplatom	27.585.404	10.931.384.728	28.881.859	10.145.050.574	29.065.316	9.817.362.479	27.449.374	9.070.021.744
Charge kartice	31.767.954	9.184.147.673	34.163.681	9.620.771.713	36.202.785	9.651.119.088	38.216.504	9.735.364.116
Debitne kartice	176.550.723	77.433.847.541	187.870.562	79.822.978.116	195.321.183	82.178.615.299	213.045.856	87.726.937.497
Prepaid kartice	199.930	55.235.821	296.655	56.761.317	463.536	76.536.836	759.924	135.103.939
Ostalo	53.735	18.055.719	53.358	17.465.719	93.125	35.387.993	138.006	46.027.660
Ukupno	267.486.479	105.701.420.045	282.244.775	107.686.325.084	292.741.843	110.172.974.825	310.563.519	115.019.470.383

Izvor: <http://www.hnb.hr/publikac/godisnje/>; Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Iz gore analiziranih podataka jasno proizlazi kako je korištenje kartica u plaćanju u porastu u promatranom razdoblju u Republici Hrvatskoj. Naime, iako je broj platnih kartica u optjecaju u blagom padu od 2011. do 2013. godine, broj obavljenih transakcija u Republici Hrvatskoj je u porastu, te je u promatranom razdoblju od 2010. – 2013. porastao za 16 posto. Porast bilježi i vrijednost transakcija, s rastom od 8 posto u razdoblju od 2010. do 2013. Dakle, iako se broj kartica u optjecaju smanjuje, broj transakcija i vrijednost su u porastu što upućuje na zaključak da se kartice sve više koriste u platnom prometu u Republici Hrvatskoj.

5. Kartične sheme

U pravilu, u praksi postoje dvije vrste kartičnih shema. Prva je tzv. "četverostrana" kartična shema, u kojoj postoje četiri strane: korisnik kartice, trgovac, banka izdavatelj i banka prihvatitelj, i to je najuobičajenija shema (Visa i MasterCard). Druga kartična shema je tzv. "trostrana" kartična shema, koja se od "četverostrane" razlikuje zapravo samo po tome što je ista banka i izdavatelj i prihvatitelj kartice (Diners, American Express). Interchange fee naknada ima značajniji utjecaj kod "četverostrane" sheme jer znatno utječe na formiranje i visinu ugovorne naknade kod trgovaca, što nije slučaj kod "trostrane" kartične sheme gdje ista nije prisutna.

5.1. "Četverostrana" kartična shema

"Četverostrana" kartična shema je, kao što je već navedeno, najčešća i ona prevladava u praksi. U navedenoj shemi sudjeluju četiri strane, dvije na potrošačkoj strani i dvije na trgovačkoj strani. Na potrošačkoj strani se nalaze potrošač ili korisnik kartice i banka izdavatelj. Na strani trgovca se nalaze, naravno, trgovac i banka prihvatitelj.³¹ "Četverostrana" kartična shema je i debitna i kreditna shema, s tim da je debitna funkcija dominantna.³² U pogledu interchange fee naknada "četverostrana" kartična shema je važnija jer su u njoj interchange fee naknade eksplicitno prisutne, te se stoga i Europska komisija aktivnostima opisanim u prethodnom poglavlju više usredotočila na regulaciju "četverostranih" kartičnih shema, jer kako je već navedeno, "trostrane" kartične sheme imaju drugačiju strukturu naknada, te se ne očekuje da će se to uskoro promijeniti.

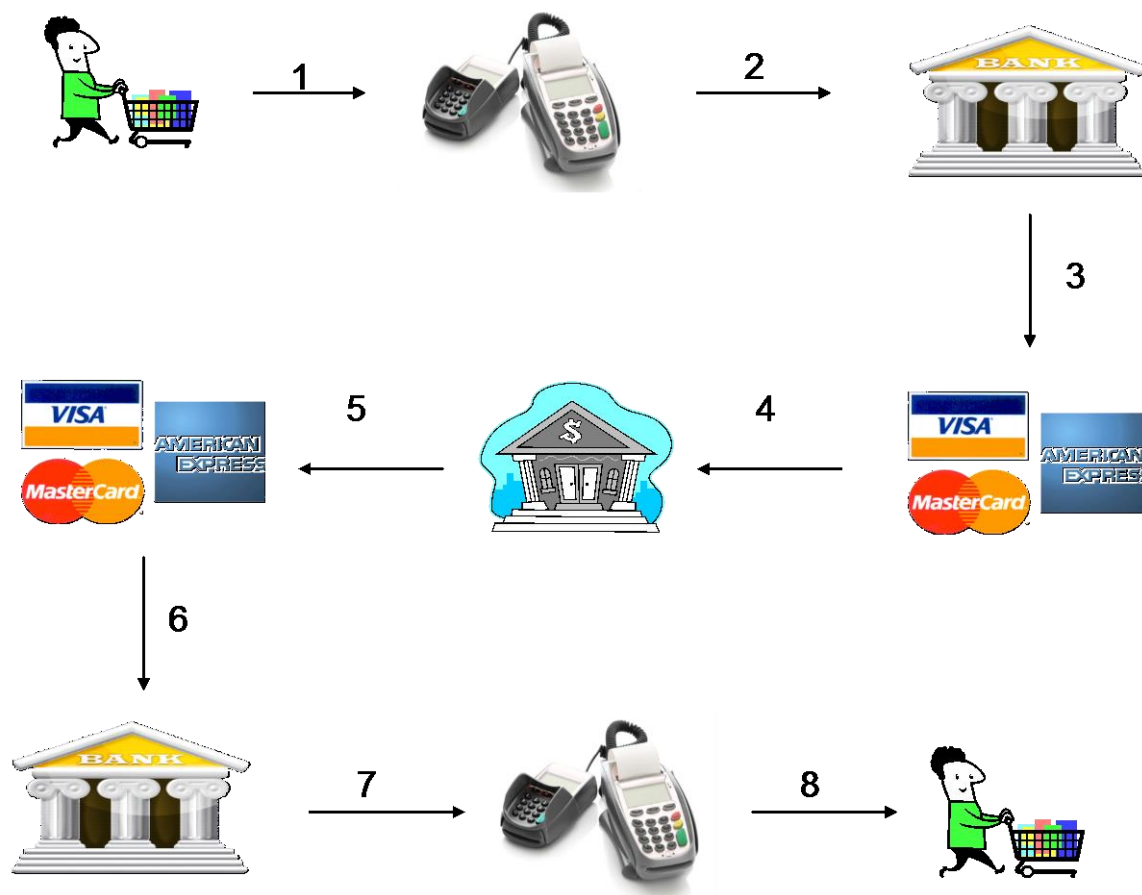
³¹ Swiss national bank: An examination of the economics of payment card systems, 2009., op. cit., str 8.

³² European central bank: Interchange fees in card payments, rujan 2011., str. 10.

Tijek transakcije kupovine u "četverostranoj" kartičnoj shemi funkcionira na sljedeći način, kako je prikazano na slici 1. Kao što je razvidno iz slike 1. tijekom kupovine korištenjem platne kartice se sastoji od 8 koraka, i to sljedećih:

1. Korisnik, odnosno potrošač koristi karticu za plaćanje robe ili usluge;
2. Trgovac traži autorizaciju preko Banke Prihvatitelja;
3. Banka Prihvatitelj prosljeđuje upit kartičnoj instituciji (Visa, MasterCard i sl.) o pripadnosti klijenta banci;
4. Kartična institucija određuje Banku klijenta (Banka Izdavatelj) i traži odobrenje za transakciju (raspoloživa sredstva);
5. Banka Izdavatelj preko svog procesora ili bankinog HOSTA odobrava transakciju i šalje podatke kartičnoj instituciji;
6. Kartična institucija šalje broj odobrenja Banci Prihvatitelju;
7. Banka Prihvatitelj šalje broj odobrenja trgovcu;
8. Prodaja se zaključuje i Korisnik kartice se tereti za iznos kupovine.

Slika 1. Tijek transakcije kupovine korištenjem platne kartice

Izvor: Očitovanja banaka zaprimljena u Agenciji od 8. studenog 2013. do 8. siječnja 2014. i Studija Europske komisije
Obrada. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

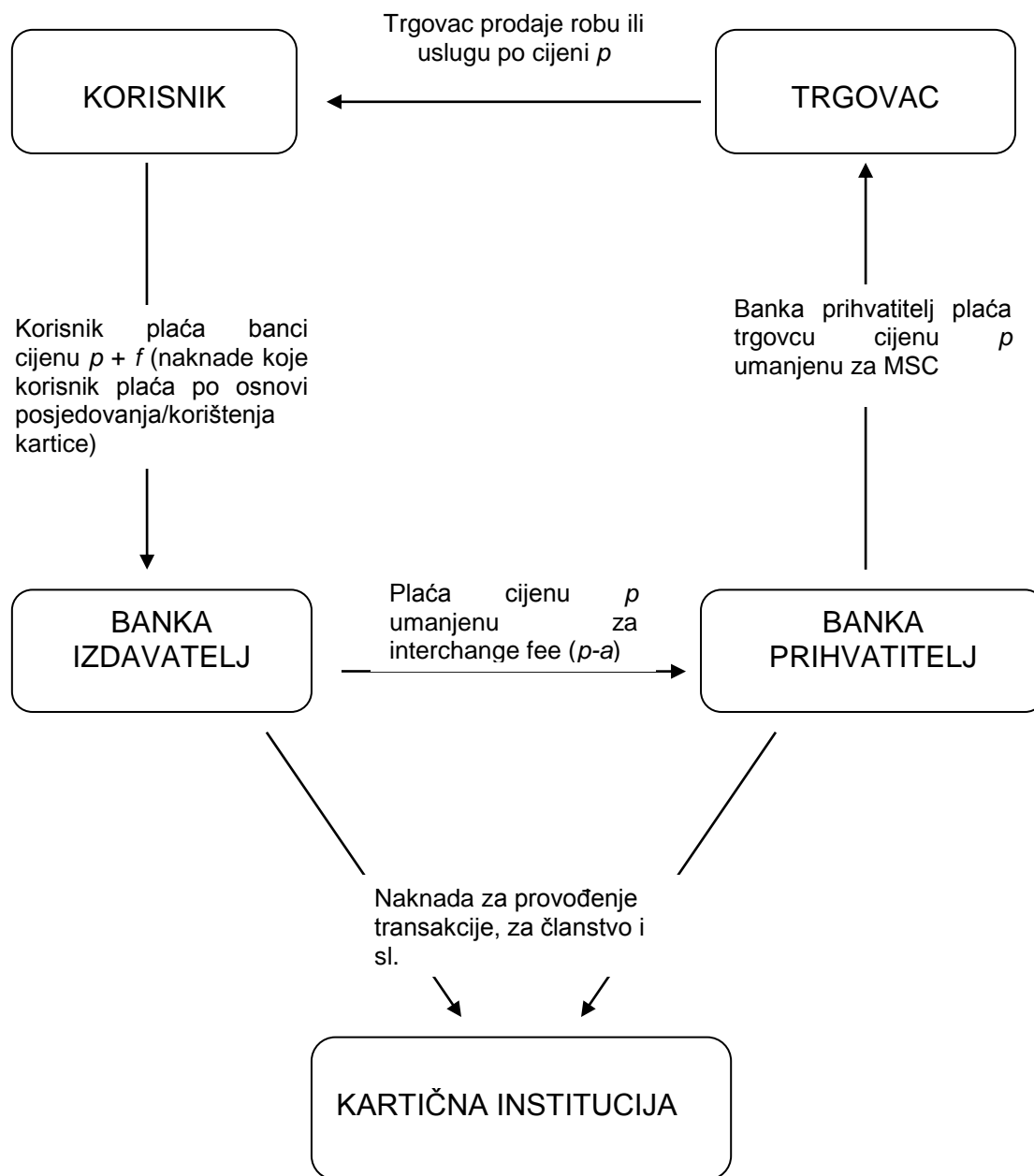
5.1.1. Naknade prisutne u "četverostranoj" kartičnoj shemi

U postupku transakcije platnom karticom, a koja je prikazana na slici 1. su prisutne određene naknade koje sudionici međusobno plaćaju jedni drugima. Navedene naknade su prikazane na slici 2.

Prema slici 2. prilikom kupnje robe ili usluge korisnik odnosno potrošač plaća navedenu robu ili uslugu, i to po nekoj cijeni p . S obzirom na to da plaćanje vrši putem kreditne ili debitne kartice banka, koja je izdavatelj te kartice tereti račun korisnika za navedeni iznos p . No u stvarnosti, taj iznos je uvećan za razne naknade f koje ovise o vrsti kartice koju korisnik upotrebljava.

Nadalje, Banka Izdavatelj u ime i za račun korisnika izvršava plaćanje kupljene robe ili usluge, i to na način da Banci Prihvatitelju plaća cijenu p umanjenu za interchange fee. To zapravo znači da Banka Prihvatitelj, s kojom Trgovac ima ugovor o prihvaćanju kartice, plaća interchange fee Banci Izdavatelju. Zatim ta ista Banka Prihvatitelj plaća trgovcu cijenu p ali umanjenu za tzv. MSC odnosno Merchant service charge, tj. naknadu koju trgovac plaća Banci Prihvatitelju za korištenje POS terminala.

Slika 2. Naknade u "četverostranoj" kartičnoj shemi

Izvor: Očitovanja banaka zaprimljena u Agenciji od 8. studenog 2013. do 8. siječnja 2014. i Studija Europske komisije

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Konačno, obje banke plaćaju kartičnim institucijama naknadu za provođenje transakcije, naknadu za članstvo i sl., te naknadu za provođenje transakcije i nadzor kartične prijevare.

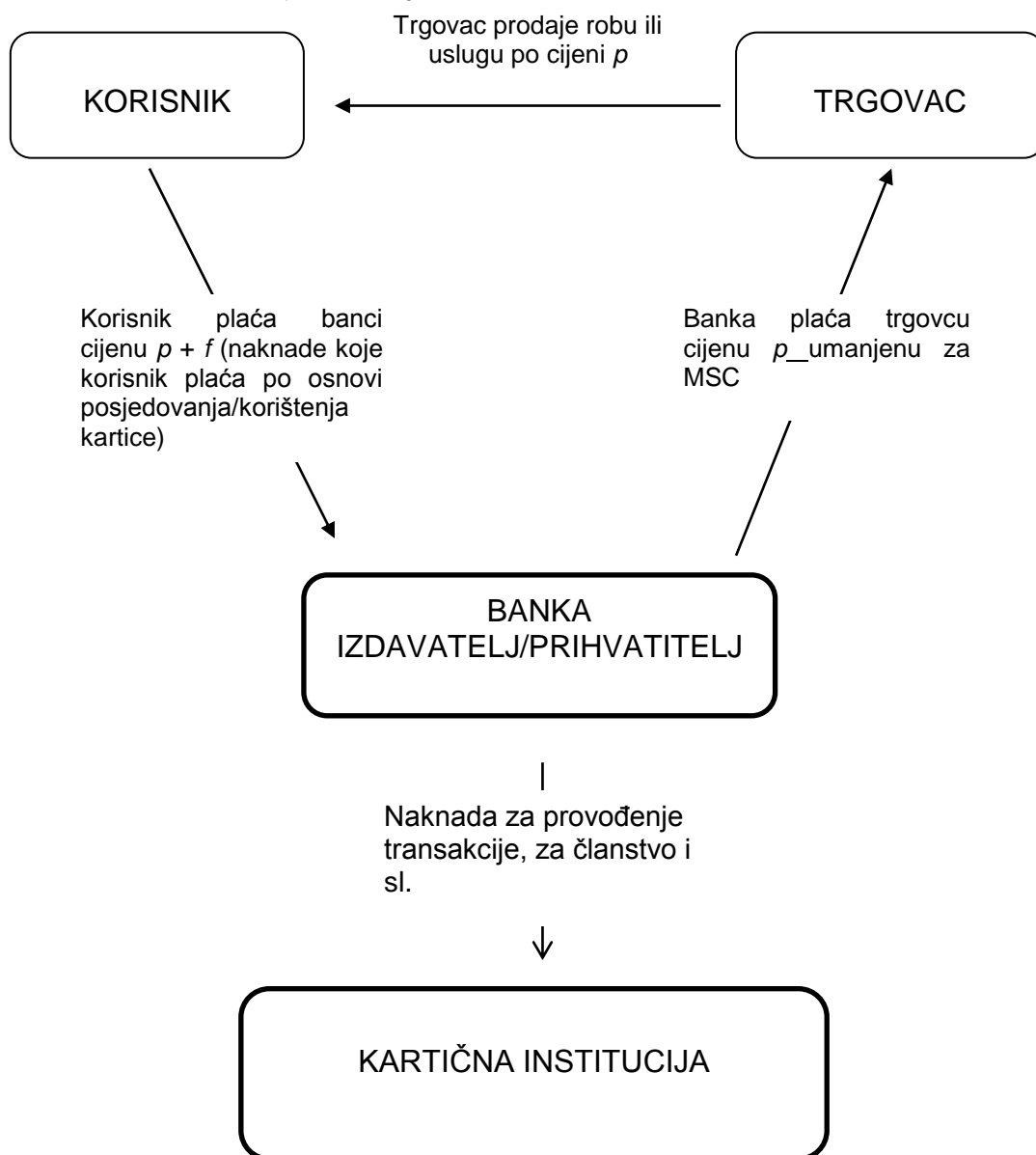
5.2. "Trostrana" kartična shema

Kod "trostrane" kartične sheme ista banka je i izdavatelj i prihvatitelj. "Trostrane" kartične sheme su primarno kreditne sheme, odnosno prevladavaju kreditne kartice (Diners, American Express). S obzirom na to da se "trostrana" kartična shema razlikuje od "četverostrane" samo po tome što je u "trostranoj" ista banka i izdavatelj i prihvatitelj nije potrebno davati prikaz tijeka transakcije, jer je u principu sve isto kao i kod

"četverostrane", samo što nisu prisutne dvije već jedna banka, te nije potrebno tražiti zahtjev od kartične institucije o pripadnosti klijenta banci iz istog razloga.

Što se samih naknada tiče, one su prikazane na slici 3.

Slika 3. Naknade u "trostranoj" kartičnoj shemi

Izvor: Studija Europske komisije; Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Iz slike 3. proizlazi kako potrošač kupuje neku robu ili uslugu od trgovca te plaća neku cijenu p . Banka istovremeno tereti račun korisnika za navedeni iznos p koji je zapravo uvećan i raznim drugim naknadama f koje korisnik plaća za posjedovanje kartice. Banka plaća trgovcu cijenu p umanjenu za MSC. S obzirom da je ista banka izdavatelj i prihvatitelj kartice interchange fee naknada nije eksplicitno prisutna. Konačno, banka plaća kartičnoj instituciji naknadu za provođenje transakcije, članstvo i slično.

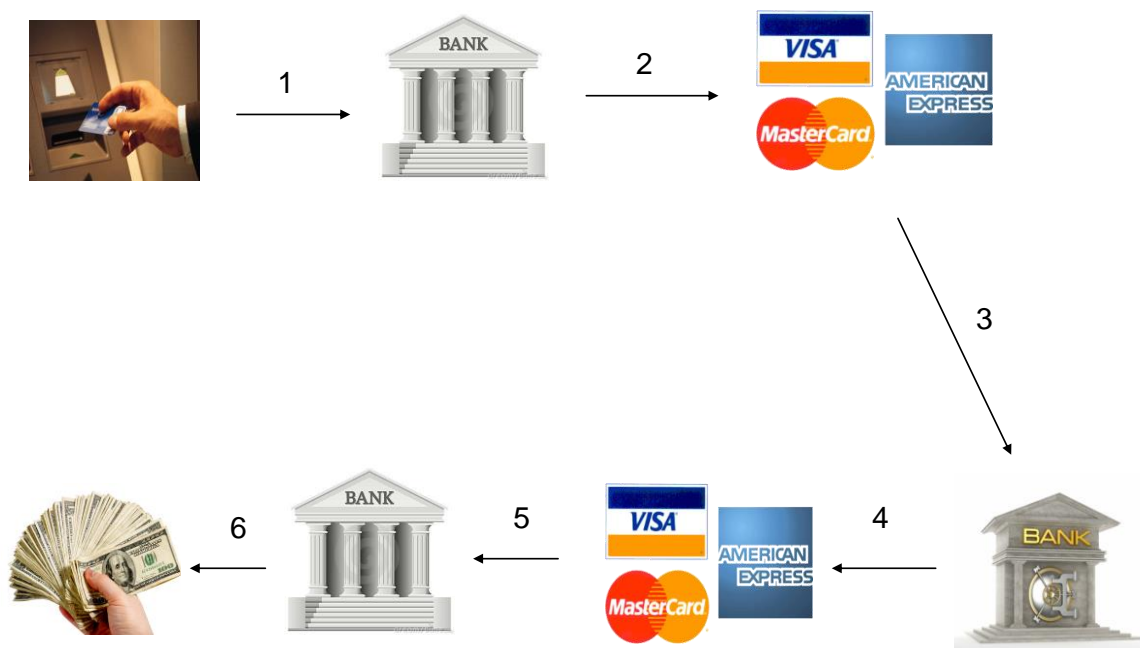
U "trostranoj" kartičnoj shemi nije eksplicitno prisutna interchange fee naknada, odnosno nije prisutna na isti način kao kod "četverostrane" kartične sheme. Prisutne su samo cardholder fees, tj. naknade koje vlasnik kartice plaća banci te MSC naknada koju trgovac plaća banci. Međutim, MSC naknade koje banke naplaćuju trgovcima su puno više nego

naknade koje naplaćuju korisnicima kartice, odnosno potrošačima. Stoga, iako nisu eksplicitno prisutne, interchange fee naknade u ovoj shemi su implicitno prisutne jer je jedna strana "preopterećena" naknadama za uslugu.³³

5.3. Transakcija podizanja gotovine

Na sljedećoj slici je prikazan tijek transakcije podizanja gotovine putem bankomata ili POS uređaja, korištenjem platne kartice.

Slika 4. Transakcija podizanja gotovine

Izvor: Očitovanja banaka zaprimljena u Agenciji od 8. studenog 2013. do 8. siječnja 2014. i Studija Europske komisije
Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Prema slici 4. tijek transakcije podizanja gotovine funkcionira na sljedeći način:

1. Korisnik, odnosno potrošač koristi karticu za podizanje gotovine s bankomata ili POS-a;
2. Banka prihvatitelj (vlasnik terminala) prosljeđuje upit kartičnoj instituciji o pripadnosti klijenta banci;
3. Kartična institucija određuje banku klijenta (banka izdavatelj) i traži odobrenje za transakciju (raspoloživa sredstva);
4. Banka izdavatelj preko svog procesora ili bankinog HOSTA odobrava transakciju i šalje podatke kartičnoj instituciji;
5. Kartična institucija šalje broj odobrenja Banci Prihvatitelju;

³³ Impact Assessment, 2013., op. cit., str. 10.

6. Transakcija se zaključuje i korisnik kartice se tereti za podignuti iznos.

Što se tiče naknada prisutnih u ovoj vrsti transakcije, ukoliko su Banka Izdavatelj i Banka Prihvatitelj ista banka onda se jedino plaća naknada kartičnoj instituciji za provođenje transakcije.

Ukoliko su Banka Izdavatelj i Banka Prihvatitelj različite banke, onda Banka Izdavatelj plaća kartičnoj instituciji provođenje transakcije i interchange fee Banci Prihvatitelju, te tereti korisnika za naknadu korištenja tuđeg bankomata. S druge strane, Banka Prihvatitelj plaća kartičnoj instituciji naknadu za provođenje transakcije.

6. Cardholder fees (korisničke naknade)

Cardholder fees su zapravo naknade odnosno troškovi koje korisnici, tj. vlasnici kartica imaju po kartici. Tu se obično radi o upisninama, mjesečnim ili godišnjim članarinama za posjedovanje kartice, naknadama za podizanje gotovine na bankomatima i slično.

6.1. Upisnine i članarine

Osnovne vrste naknada koje korisnici, tj. vlasnici kartica imaju po kartici jesu troškovi upisnine te mjesečne i godišnje članarine, kao i eventualni troškovi izrade kartice.

Prema podacima prikupljenim od banaka obuhvaćenih predmetnim istraživanjem u razdoblju od 8. studenog 2013. do 8. siječnja 2014. razvidno je kako većina banaka obuhvaćenih ovim istraživanjem ne naplaćuje upisnine i članarine za debitne kartice, ili se radi o manjim iznosima. S druge strane, sve banke za većinu kreditnih kartica u svojoj ponudi naplaćuju upisninu ili izradu kartice te godišnje odnosno mjesečne članarine. Najmanja naknada za privatne korisnike, i to za izradu kreditne kartice iznosi 35,00 kuna, dok je najveći iznos koji korisnik mora platiti za upisninu odnosno izradu kartice 150,00 kuna. Što se tiče godišnjih članarina za kreditne kartice u slučaju privatnih korisnika one se kreću od najmanje 12,00 kuna kod MasterCard revolving i charge kartica, pa sve do maksimalnih 900,00 kuna u slučaju Visa Platinum kartice. No navedene naknade se u prosjeku uglavnom kreću oko 200,00 kuna, s tim da od prosjeka u pravilu odskaku naknade za Visa i MasterCard zlatne kartice te Visa platinum kartice koje iznose minimalno 400,00 kuna do maksimalno 500,00 kuna.

Što se tiče poslovnih kartica, uz iznimku jedne banke čije su naknade za izradu kartice nadprosječno male u odnosu na druge banke, upisnina odnosno izrada kreditne kartice se kreće od minimalnih 400,00 kuna do maksimalnih 750,00 kuna za go!business MasterCard kreditnu karticu. Što se godišnjih članarina za navedene kartice tiče, u nekim slučajevima se ne plaćaju, dok u slučajevima kada se plaćaju iznose minimalno 150,00 kuna do maksimalno 300,00 kuna, također za go!business MasterCard kreditnu karticu.

Naknade za izdavanje prepaid kartica ili nisu prisutne ili se radi o jako malim naknadama, dok se na navedene kartice ne plaća članarina, vjerojatno zbog prirode kartice.

6.2. Naknade za isplatu gotovine

Druga vrsta troškova koju snosi korisnik odnosno vlasnik kartice, uz troškove upisnine, članarine i izrade kartice, su naknade za isplatu gotovine.

Iz podataka prikupljenih u predmetnom istraživanju razvidno je kako banke ne naplaćuju naknade vlasnicima debitnih privatnih kartica za podizanje gotovine na vlastitim

bankomatima, dok ih većina naplaćuje naknade za debitne poslovne kartice. S druge strane, naknade za podizanje gotovine na vlastitim bankomatima banke naplaćuju za korisnike kreditnih kartica, kako privatnih tako i poslovnih. Većina naknada se naplaćuje u postotnom iznosu od obavljene transakcije, iako se neke naknade naplaćuju i u apsolutnom iznosu, ili se u nekim slučajevima radi o kombinaciji istih.

Ostale naknade se uglavnom odnose na isplatu gotovine na bankomatima drugih banaka u Hrvatskoj i inozemstvu te na POS uređajima u Hrvatskoj i inozemstvu. U pravilu, naknade za debitne kartice niže su od naknada za kreditne kartice. Primjerice, u slučaju jedne banke, naknada za isplatu gotovine na bankomatima drugih banaka u RH za debitne kartice iznosi 2 posto, dok za kreditne iznosi 3 posto. Također, kod druge banke za isplatu gotovine na bankomatima u inozemstvu naknada za debitne kartice iznosi 1,5 posto, dok je za kreditne kartice 3 posto.

Prema podacima iz ovog istraživanja jasno proizlazi kako u slučaju da se naplaćuju naknade za isplatu gotovine najmanja iznosi 0,15 posto za Visa i MasterCard electron business kartice. Najveća zabilježena fiksna naknada, ako se ne uzimaju u obzir kartice na rate, iznosi 5,9 posto. Međutim, ako se uzmu u obzir kartice na rate onda naknada varira ovisno o broju rata. Najveća naknada u tom slučaju iznosi 7,5 posto za Visa classic karticu na rate, i to za podizanje gotovine do 12 rata na bankomatima i EFT/POS terminalima u inozemstvu.

7. Interchange fee naknade (međubankovne naknade)

Interchange fee naknada predstavlja propisanu naknadu od strane kartičnih kuća, odnosno institucija poput Vise i MasterCarda koju banka koja izdaje platnu karticu i banka koja pruža uslugu prihvata platne kartice plaćaju jedna drugoj za obavljenju transakciju. Ova naknada u značajnoj mjeri određuje iznos naknade koju trgovci plaćaju bankama za prihvata kartica, tzv. Merchant service charge.

Prema istraživanju tržišta koje je provela EU komisija određivanje iznosa interchange fee-a je važno za tržišno natjecanje u Europskoj industriji platnih kartica između ostalog i jer³⁴:

- Postoji značajna razlika u iznosu interchange fee naknada diljem zemalja članica EU;
- Interchange fee naknade utječu na određivanje iznosa drugih naknada na tržištu: primjerice naknada koje trgovci plaćaju bankama za prihvata kartica;
- Interchange fee naknade dozvoljavaju značajan prijenos prihoda od Banke Prihvatitelja do Banke Izdavatelja.

Komisija je identificirala nekoliko problema vezanih uz interchange fee naknade i njihovu primjenu. Naime, navedene naknade podliježu obrnutom natjecanju, što znači da natjecanje između kartičnih kuća da privuku banke izdavatelje kartica vodi do većih interchange fee naknada, i posljedično do veće naknade koja se naplaćuje trgovcima. Interchange fee su zapravo prihodi ponuđeni bankama od strane kartičnih institucija u zamjenu za izdavanje njihovih kartica, a ne kartica konkurenata. Stoga, u pravilu povećanje interchange fee naknada od strane jedne kartične institucije potiče banke da izdaju kartice upravo te institucije.³⁵

Dobar primjer toga je tržište debitnih kartica u Ujedinjenom Kraljevstvu. U 2005. MasterCard je povećao interchange fee na 6,93 posto po debitnoj transakciji. Kao reakcija Visa je povećala iste naknade na 8 posto po transakciji u 2007. MasterCard nije reagirao

³⁴ Interim report I, 2006, op. cit., str. 17.

³⁵ Impact assessment, 2013., op. cit., str. 19.

na to povećanje i kao rezultat toga nekoliko banaka je prešlo kod Vise. Primjerice, u 2009. HSBC Holdings plc je prebacio 10 milijuna korisnika sa Maestro debitne kartice na Visu. Maestro je imao 27 milijuna kartica u 2008., ali samo 2.8 milijuna u 2011. pri tom izgubivši 90 posto tržišnog udjela.³⁶

Drugi aspekt istog problema je da banke izdavatelji kartica, dobivši sve veći interchange fee mogu poticati korisnike kartica da koriste ove kartice kroz dodatne poticaje (zračne milje, osiguranje i sl.), jer trošak ovih koristi nije izravno pripisiv korisniku kartice jer ga snosi trgovac koji prihvaća karticu. Trgovci će teško odbiti platna sredstva koja su im skupa zbog straha od gubitka posla. Kao rezultat toga, trgovci prenose povećane troškove prihvata platnih kartica na kupce preko cijena dobara i usluga.³⁷

Mogući negativni učinci na tržišno natjecanje su posebno obrađeni u poglavlju 9., dok se u nastavku ovog poglavlja daje pregled Visa i MasterCard interchange fee naknada koje se primjenjuju na korisnike platnih kartica koje su izdale banke u Hrvatskoj

7.1. VISA Interchange fee naknade

Prema vodiču za Interchange fee naknade od Vise, postoji nekoliko interchange fee naknada koje se razlikuju ovisno o vrsti kartice, transakcije i sl. Radi lakšeg razumijevanja pojmova iz tablice daje se pregled nekih osnovnih pojmova i vrsta naknada, te pripadajuće definicije. Navedene definicije su prevedene sa izvornog engleskog jezika iz službene dokumentacije Vise, te služe samo kao vodič za lakše razumijevanje tablica u ovom poglavlju koje se odnose na Visa interchange fees:³⁸

- a) EA – Electronic Authorised. Transakcija elektronički obavljena i autorizirana.
- b) ECOM – Electronic Commerce. Internet transakcija.
- c) EMV - EMV je kratica za Europay MasterCard Visa standard, još poznat pod nazivom Chip (čip).

Naknade:

d) Visa Consumer card Standard fee – Standardna naknada koja se primjenjuje na sve POS transakcije korisničkim karticama koje ne spadaju pod neku drugu kategoriju naknada. Ova naknada je također poznata i pod nazivom fall-back ili Non-Electronic fee.

e) Visa Consumer card Incentive fees – Ovisi o načinu transakcije. Sljedeća struktura, tj. podjela i definicije se odnose na plaćanja unutar Europe:

- EMV Chip free – dostupan potrošačkim transakcijama s prisustvom kartice, obavljen na EMV Chip ovlaštenim i POS terminalima, gdje su transakcije autorizirane online ili su odobrene od EMV-a off-line, i izvršene koristeći PIN ili ovlašteni potpis.
- Electronically Authorisation (EA) Fee – primjenjiva na potrošačke, Card present transakcije, u kojima se kartična magnetska vrpca čita elektronski, te autorizira kroz Visa sistem s pribavljenim pozitivnim Odgovornim Kodom.
- Electronic Data Capture (EDC) Fee - primjenjiva na potrošačkim transakcijama s prisustvom kartice, gdje se transakcijski podaci čitaju elektronski putem: (i)

³⁶ Ibid, str. 19.

³⁷ Ibid, str. 20.

³⁸ Visa Europe Interchange Reimbursement Fees, Cash Disbursement Fees and Qualification Criteria Guide 2013, str. 3. – 7.

Magnetskog čitača trake ili EMV čitača. Ne postoje potrebe za autorizacijom. Ova naknada se uglavnom primjenjuje na transakcije manje vrijednosti, i transakcije niskog rizika kao cestarine, koje su elektronske ali bez autorizacije.

- Secure Electronic Commerce (ECOM) Fee – primjenjiva na online ovlaštene transakcije koje ispunjavaju jedno od sljedećeg:
 - Fully Authenticated Security transactions – Internet transakcija ovjerena koristeći Visa-autoriziranu metodu ovjeravanja
 - Non-Authenticated Security transactions – Internet transakcija koja koristi enkripciju podataka radi sigurnosti ali nije ovjerena koristeći Visa-odobrenu metodu ovjeravanja.
- CVV2 Card Not Present (CNP) Fee: primjenjiva na potrošačke transakcije, Card Not Present transakcije, MOTO (poštanski i telefonski naručene) transakcije i transakcije ne rate koje su ovlaštene online i gdje prihvatitelj također podnosi CVV2 sigurnosni kod.
- Recurring Transaction (RT) Fee – primjenjuje se na online ovlaštene, potrošačke i komercijalne te Card Not Present transakcije gdje je predmetna transakcija druga ili jedna u nizu u seriji ponavljajućih transakcija, i gdje je prva transakcija u seriji obavljena koristeći jednu od sljedeće tri metode ovlaštenja: CVV2, Verified by Visa (VbV) ili Chip and Pin.
- Card Not Present (CNP) Fee – primjenjiva na potrošačke, Card Not Present, MOTO i transakcije na rate koje su online ovlaštene.

f) Visa card Airline fee – primjenjiva na potrošačke transakcije, transakcije kreditnom karticom, transakcije za putovanje avionom podnesene sa planom puta i brojem karte, ovlaštena online i odobrena kroz Visa sustav.

Visa interchange fees se razlikuju prema mjestu primjene, tako da se jedne naknade primjenjuju unutar Republike Hrvatske, jedne za plaćanje u zemljama članicama EU te druge naknade za druge zemlje, koje nisu članice EU. Sve navedene naknade se primjenjuju od 1. srpnja 2013. godine.

7.1.1. Visa Interchange fee naknade u Hrvatskoj

U tablici 4. su prikazane Visa interchange fee naknade koje se primjenjuju u Republici Hrvatskoj. Navedene naknade se odnose na kreditne, debitne i debitne kartice s odgodom plaćanja. Također su podijeljene prema vrsti naknade koje su detaljnije objašnjene prethodno u ovom poglavlju, te na tehnologije koje se primjenjuju uz karticu.

Tablica 4. Visa interchange fee naknade u Republici Hrvatskoj

	Interchange fees	Kreditna, debitna i debitna s odgodom
Potrošačke kartice	EMV Acquirer (Obični čip terminal i Čitač magnetske trake)	1.10%
	Full EMV (Obični čip terminal i Čitač čipa)	1.20%
	EMV Issuer (Kartica s čipom i terminal bez čipa)	1.30%
	Electronic (Terminal bez čipa i Čitač magnetske trake)	1.20%
	Secure Electronic Commerce*	1.50%
	Secure Electronic Commerce (Merchant)**	1.30%
	Airline EMV (Obični čip terminal)***	0.90%
	Airline***	1.00%
	Standard / Non-Electronic	1.60%
Potrošačke i komercijalne kartice (Sektorski specifične)	Interchange fees	Kreditna, debitna i debitna s odgodom
	Petrol - EMV Acquirer (Obični čip terminal i Čitač magnetske trake)	0.50%
	Petrol - Full EMV (Obični čip terminal i Čitač čipa)	0.50%
	Petrol - EMV Issuer (Kartica s čipom i terminal bez čipa)	0.60%
	Petrol - Electronic (Terminal bez čipa i Čitač magnetske trake)	0.50%
	Petrol - Standard/Non-Electronic	1.00%
	Utilities	0.75%
Komercijalne kartice	Interchange fees	Kreditna, debitna i debitna s odgodom
	Business	1.60%
	Corporate	1.85%
	Purchasing	1.85%
	Purchasing UD/Tax****	1.50%

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika Visa Europe

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

*Sigurna Internet transakcija potpuno ovjerena

**Sigurna Internet transakcija gdje je trgovac pokušao obaviti ovjerenje

***Potrošačke Airline transakcije su dostupne za sve ostale potrošačke naknade ako zadovoljavaju zadane kriterije

****Transakcije obavljene sa specifičnim dodatnim podacima

Ako se izuzmu sektorski specifične naknade (Petrol i Airline naknade) jasno je da se naknade za potrošačke kartice kreću od najmanje 1,10 posto do najviše 1,60 posto.

Najniže naknade se odnose na sektorski specifične kartice, konkretno za gorivo, tj. petrol i Airline naknade, te se kreću od 0,50 posto do 1,00 posto. Najviše naknade su za komercijalne kartice, odnosno za poslovne kartice, i kreću se od 1,50 posto do 1,85 posto.

Kao što je razvidno iz tablice 4. sve naknade su iskazane u postotnom iznosu od iznosa transakcije.

7.1.2. Visa Interchange fee naknade za zemlje članice EU

Visa interchange fee naknade koje se primjenjuju u zemljama članicama EU su prikazane u tablici 5. Iz tablice je razvidno kako su naknade za potrošačke kartice najmanje. Iste su iskazane kao kombinacija postotnog iznosa i fiksne naknade, i to za debitne kartice. Također, vezano uz navedene naknade razvidno je da postoji i popust na interchange fee, Transitional Incentive Fee (TIF). To je popust koji izdavatelj plaća prihvatitelju na potrošačke debitne i VPAY kartične transakcije.

Naknade za potrošačke kreditne i debitne s odgodom su ispod 1 posto, te se kreću od najmanje 0,50 posto do 0,75 posto. Naknade za komercijalne kartice su nešto više od naknada za potrošačke. Za debitne komercijalne kartice je iskazana u postotnom iznosu i iznosi 0,60 posto, dok se za kreditne i debitne s odgodom kreće od najmanje 1,30 posto do 1,50 posto.

Tablica 5. Visa interchange fee naknade u EU

	Interchange fee kategorija	Debitne		Kreditne i debitne s odgodom
		Interchange fees	Transitional Incentive Fee (TIF) ²	
Petrošačke kartice	Contactless Low Value Payment ¹	0.15% + € 0.025	-0.015%	0.50%
	EMVChip	0.15% + €0.015 ⁴	-0.015%	0.50%
	Electronic Authorised (EA)	0.17% + €0.015 ⁴	-0.015%	0.60%
	Electronic Data Capture (EDC)	0.19%+€0.015 ⁴	-0.015%	0.70%
	Secure Electronic Commerce	0.15% + € 0.015 ⁴	-0.015%	0.50%
	V.me by Visa	0.15% + €0.015 ⁴	-0.015%	0.50%
	Card Not Present - CVV2	0.16% + €0.015 ⁴	-0.015%	0.60%
	Recurring Transaction	0.15% + €0.015 ⁴	-0.015%	0.60%
	Card Not Present (CNP)	0.19% + € 0.015 ⁴	-0.015%	0.70%
	Standard / Non-Electronic	0.19% + €0.015 ⁴	-0.015%	0.75%
	Airline ³	n/a	n/a	0.75%
	Komerčijalne kartice	Business - EMV Chip	€0.60	
Business - Electronic Authorised (EA)		€0.60		1.40%
Business - Standard		€0.60		1.45%
Corporate/ Purchasing - EMV Chip		n/a		1.35%
Corporate/ Purchasing - Electronic Authorised (EA)		n/a		1.45%
Corporate / Purchasing - Standard		n/a		1.50%

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika Visa Europe

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

¹Transakcije vrijednosti manje ili jednako 20 000 €

²TIF je popust na interchange fee koji izdavatelj plaća prihvatitelju na potrošačke debitne i VPAY kartične transakcije

³ Potrošačke Airline transakcije su dostupne za sve ostale potrošačke naknade ako zadovoljavaju zadane kriterije

⁴Na prepaid transakcije se plaća dodatnih 0,01 €

7.1.3. Visa Interchange fee naknade za ostale zemlje

U tablici 6. su prikazane Visa interchange fees primjenjive u ostalim zemljama, koje nisu članice EU. I u ovom slučaju naknade za potrošačke kartice su niže od naknada za komercijalne kartice. Naknade za debitne potrošačke kartice su iskazane u fiksnom iznosu, i kreću se od 0,06 eura pa do 0,22 eura. Naknade za kreditne i debitne kartice s odgodom su iskazane u postotnom iznosu i kreću se od najmanje 0,50 posto do najviše 0,75 posto.

Naknade za komercijalne kartice su nešto više, te su iste kao i one koje se primjenjuju u zemljama članicama EU. Dakle, za debitne komercijalne kartice iznose 0,60 posto, dok se za kreditne i debitne s odgodom kreću od najmanje 1,30 posto do najviše 1,50 posto.

Tablica 6. Visa interchange fee naknade za ostale zemlje (van EU)

	Interchange fee kategorija	Debitne	Kreditne i debitne s odgodom
Potrošačke kartice	Contactless Low Value Payment ¹	€0.06	0.50%
	EMV Chip	€0.15	0.50%
	Electronic Authorised (EA)	€0.16	0.60%
	Electronic Data Capture (EDC)	€0.22	0.70%
	Secure Electronic Commerce	€0.15	0.50%
	V.me by Visa	€0.15	0.50%
	Card Not Present - CVV2	€0.16	0.60%
	Recurring Transaction	€0.16	0.60%
	Card Not Present (CNP)	€0.22	0.70%
	Standard / Non-Electronic	€0.22	0.75%
	Airline ²	n/a	0.75%
Komerrijalne kartice	Business - EMV Chip	€0.60	1.30%
	Business - Electronic Authorised (EA)	€0.60	1.40%
	Business - Standard	€0.60	1.45%
	Corporate / Purchasing - EMV Chip	n/a	1.35%
	Corporate/ Purchasing - Electronic Authorised (EA)	n/a	1.45%
	Corporate / Purchasing - Standard	n/a	1.50%

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika Visa Europe

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Transakcije vrijednosti manje ili jednako 20 000 €

2 Potrošačke Airline transakcije su dostupne za sve ostale potrošačke naknade ako zadovoljavaju zadane kriterije

7.2. MasterCard Interchange fee naknade

Poduzetnik MasterCard klasificira odnosno dijeli interchange fee naknade na temelju nekoliko kriterija. Naravno, dijeli ih na temelju vrste kartice koja se koristi, te kao što je slučaj i kod Vise, i na temelju tehnologije koja je prisutna uz karticu.

MasterCard razlikuje i naknade koje se primjenjuju u pojedinoj zemlji, te naknade koje se primjenjuju po regijama u Europi sukladno podjeli MasterCarda. Što se tiče naknada koje se primjenjuju u pojedinoj zemlji one se dalje dijele prema veličini trgovca, na male, srednje, velike i ekstra velike. Mali trgovci su oni koji imaju manje od 2 milijuna transakcija godišnje, srednji imaju između 2 i 5 milijuna transakcija godišnje, dok veliki imaju između 5 i 12 milijuna transakcija godišnje. U Hrvatskoj nisu prisutni ekstra veliki trgovci, u koju kategoriju spadaju oni sa preko 12 milijuna transakcija godišnje, pa te naknade nisu relevantne.

7.2.1. Mastercard Interchange fees u Hrvatskoj

Kao što je prethodno navedeno, naknade koje se primjenjuju u Hrvatskoj se sukladno klasifikaciji Mastercarda dijele prema veličini trgovca, i to na srednje, velike i male, te su navedene naknade prikazane u tablicama iz ovog poglavlja.

Mali trgovci

Tablica 7. Potrošačke kartice

Vrsta naknade	MasterCard Consumer, MC Prepaid Consumer, MasterCard Electronic	MasterCard World	MasterCard World Signia	MasterCard Debit	Debit MasterCard, MasterCard Prepaid
Low Value Payment (2)	1.25%	1.90%	2.00%	1.10%	1.10%
PayPass Terminal (2)	1.15%	1.90%	2.00%	1.00%	1.00%
PayPass Terminal High Value (3)	1.15% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.00% + 0.40 HRK	1.00% + 0.40 HRK
PayPass (2)	1.25%	1.90%	2.00%	1.10%	1.10%
PayPass High Value (3)	1.25% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.10% + 0.40 HRK	1.10% + 0.40 HRK
PayPass Card (2)	1.35%	1.90%	2.00%	1.20%	1.20%
PayPass Card High Value (3)	1.35% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.20% + 0.40 HRK	1.20% + 0.40 HRK
Chip	1.25% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.10% + 0.40 HRK	1.10% + 0.40 HRK
Enhanced Electronic	1.40% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.25% + 0.40 HRK	1.25% + 0.40 HRK
Merchant UCAF (1)	1.15% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.00% + 0.40 HRK	1.00% + 0.40 HRK
Full UCAF	1.25% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.10% + 0.40 HRK	1.10% + 0.40 HRK
Base	1.60% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.45% + 0.40 HRK	1.45% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	1.15% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.00% + 0.40 HRK	1.00% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Nije primjenjiva na MasterCard Electronic karticama

2 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

3 Za transakcije iznad 100 HRK

Tablica 8. Komercijalne kartice

Vrsta naknade	MasterCard Business, MasterCard Electronic BusinessCard, MasterCard Prepaid Commercial, MasterCard Professional Card	MasterCard Corporate, MasterCard Electronic Corporate	MasterCard FleetCard,	MasterCard Purchasing Card
Low Value Payment (2)	1.75%	1.85%	1.85%	1.85%
Chip	1.75% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK
Enhanced Electronic	1.90% + 0.40 HRK	2.00% + 0.40 HRK	2.00% + 0.40 HRK	2.00% + 0.40 HRK
Merchant UCAF (1)	1.75% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK
Full UCAF	1.85% + 0.40 HRK	1.95% + 0.40 HRK	1.95% + 0.40 HRK	1.95% + 0.40 HRK
Base	2.10% + 0.40 HRK	2.20% + 0.40 HRK	2.20% + 0.40 HRK	2.20% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	1.75% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK	1.85% + 0.40 HRK
Large Ticket Level 1			2.20% + 0.40 HRK	2.20% + 0.40 HRK
Large Ticket Level 2			2.20% + 0.40 HRK	2.20% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Nije primjenjiva na MasterCard Electronic karticama

2 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

Kao što je razvidno iz tablica 7. i 8. predmetne naknade su za gotovo sve kartice izražene kao kombinacija postotnog iznosa od obavljene transakcije te fiksnog iznosa. Minimalna naknada, i to kod potrošačkih kartica, iznosi 1,00 posto, dok je maksimalna naknada 2,20 posto + fiksni iznos od 0,40 HRK, i to za komercijalne, tj. poslovne Mastercard kartice. Naknade za komercijalne kartice su nešto više od naknada za potrošačke kartice, kao što je slučaj i sa Visa karticama. Naknade za male trgovce nisu niže od 1,00 posto od obavljene transakcije neovisno o vrsti kartice.

Srednji trgovci

Tablica 9. Potrošačke kartice

Vrsta naknade	MasterCard Consumer, MC Prepaid Consumer, MasterCard Electronic	MasterCard VWorld	MasterCard VWorld Signia	MasterCard Debit	Debit MasterCard, MasterCard Prepaid
Low Value Payment (2)	0.75% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
PayPass Terminal (2)	0.65%	1.90%	2.00%	0.65%	0.65%
PayPass Terminal High Value (3)	0.65% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.65% + 0.40 HRK	0.65% + 0.40 HRK
PayPass (2)	0.75%	1.90%	2.00%	0.75%	0.75%
PayPass High Value (3)	0.75% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
PayPass Card (2)	0.85% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK
PayPass Card High Value (3)	0.85% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK
Chip	0.75% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
Enhanced Electronic	0.85% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK
Merchant UCAF (1)	0.65% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.65% + 0.40 HRK	0.65% + 0.40 HRK
Full UCAF	0.75% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
Base	1.05% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	1.05% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	0.65% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.65% + 0.40 HRK	0.65% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Nije primjenjiva na MasterCard Electronic karticama

2 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

3 Za transakcije iznad 100 HRK

Tablica 10. Komercijalne kartice

Vrsta naknade	MasterCard Business, MasterCard Electronic BusinessCard, MasterCard Prepaid Commercial, MasterCard Professional Card	MasterCard Corporate, MasterCard Electronic Corporate	MasterCard FleetCard,	MasterCard Purchasing Card
Low Value Payment (2)	0.75%	0.75%	0.75%	0.75%
Chip	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
Enhanced Electronic	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK
Merchant UCAF (1)	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
Full UCAF	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK
Base	1.05% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK
Large Ticket Level 1			1.05% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK
Large Ticket Level 2			1.05% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Nije primjenjiva na MasterCard Electronic karticama

2 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

Naknade za srednje trgovce u Republici Hrvatskoj su prikazane u tablicama 9. i 10. Iz tablica je razvidno kako je najmanja naknada 0,65 posto za transakcije debitnim potrošačkim karticama vrijednosti manje ili jednako 100 HRK. Najveća naknada se plaća za transakcije komercijalnim karticama te iznosi 1,05 posto + fiksni iznos od 0,40 HRK.

Također, očigledno je da su velikim trgovcima naknade za transakcije zamjetno manje u odnosu na naknade kod malih trgovaca.

Veliki trgovci

Tablica 11. Potrošačke kartice

Vrsta naknade	MasterCard Consumer, MC Prepaid Consumer, MasterCard Electronic	MasterCard VWorld	MasterCard VWorld Signia	MasterCard Debit	Debit MasterCard, MasterCard Prepaid
Low Value Payment (2)	0.60% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
PayPass Terminal (2)	0.50%	1.90%	2.00%	0.50%	0.50%
PayPass Terminal High Value (3)	0.50% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.50% + 0.40 HRK	0.50% + 0.40 HRK
PayPass (2)	0.60%	1.90%	2.00%	0.60%	0.60%
PayPass High Value (3)	0.60% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
PayPass Card (2)	0.70% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
PayPass Card High Value (3)	0.70% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
Chip	0.60% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Enhanced Electronic	0.70% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
Merchant UCAF (1)	0.50% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.50% + 0.40 HRK	0.50% + 0.40 HRK
Full UCAF	0.60% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Base	0.90% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.90% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	0.50% + 0.40 HRK	1.90%	2.00%	0.50% + 0.40 HRK	0.50% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Nije primjenjiva na MasterCard Electronic karticama

2 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

3 Za transakcije iznad 100 HRK

U tablicama 11. i 12. su prikazane interchange fee naknade za velike trgovce. Naknade za kartice MasterCard World i MasterCard World Signia su identične kao i kod malih i srednjih trgovaca. Naknade za ostale kartice su manje u odnosu na druge kategorije trgovaca, i to zamjetno manje u odnosu na male trgovce, dok su neznatno manje u odnosu na srednje trgovce.

Najmanja naknada iznosi 0,50 posto, opet za transakcije vrijednosti manje ili jednako 100 HRK debitnim potrošačkim karticama. Najveća naknada iznosi 0,90 posto + fiksni iznos od 0,40 HRK. Dakle, ako se izuzmu MasterCard World i MasterCard World Signia kartice, interchange fee naknade za velike trgovce ne prelaze 1,00 posto vrijednosti transakcije.

Tablica 12. Komercijalne kartice

Vrsta naknade	MasterCard Business, MasterCard Electronic BusinessCard, MasterCard Prepaid Commercial, MasterCard Professional Card	MasterCard Corporate, MasterCard Electronic Corporate	MasterCard FleetCard,	MasterCard Purchasing Card
Low Value Payment (2)	0.60%	0.60%	0.60%	0.60%
Chip	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Enhanced Electronic	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
Merchant UCAF (1)	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Full UCAF	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
Base	0.90% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Large Ticket Level 1			0.90% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK
Large Ticket Level 2			0.90% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Nije primjenjiva na MasterCard Electronic karticama

2 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

Maestro

Interchange fee naknade za Maestro kartice iz MasterCard ponude kartica su prikazane u tablici 13. Navedene naknade za Maestro kartice su niže po svim kategorijama trgovaca u odnosu na naknade za MasterCard kartice.

Za male trgovce najmanja naknada iznosi 0,60 posto dok je najveća 2,10 posto + 0,40 HRK za MOTO (poštanski i telefonski naručene) transakcije i to za komercijalne kartice. Kod srednjih trgovaca najmanja naknada je 0,55 posto, a kod velikih 0,40 posto. Najveće naknade kod srednjih i velikih trgovaca se također odnose na MOTO transakcije za komercijalne kartice te iznose 1,05 posto + 0,40 HRK za srednje, te 0,90 posto + 0,40 HRK za velike. Kao što je slučaj i sa ostalim MasterCard karticama, naknade su kombinacija postotnog iznosa od obavljene transakcije te fiksnog iznosa u kunama.

Tablica 13. Maestro interchange fee naknade

Vrsta naknade	Mali trgovci		Srednji trgovci		Veliki trgovci	
	Maestro, Maestro Prepaid	Maestro Small Business, Maestro Prepaid Commercial	Maestro, Maestro Prepaid	Maestro Small Business, Maestro Prepaid Commercial	Maestro, Maestro Prepaid	Maestro Small Business, Maestro Prepaid Commercial
Low Value Payment (1)	0.70%	1.75%	0.65% + 0.40 HRK	0.75%	0.50% + 0.40 HRK	0.60%
PayPass Terminal (1)	0.60%	N.A.	0.55%	N.A.	0.40%	N.A.
PayPass Terminal High Value (2)	0.60% + 0.40 HRK	N.A.	0.55% + 0.40 HRK	N.A.	0.40% + 0.40 HRK	N.A.
PayPass (1)	0.80%	N.A.	0.65%	N.A.	0.50%	N.A.
PayPass High Value (2)	0.80% + 0.40 HRK	N.A.	0.65% + 0.40 HRK	N.A.	0.50% + 0.40 HRK	N.A.
PayPass Card (1)	0.90%	N.A.	0.75% + 0.40 HRK	N.A.	0.60% + 0.40 HRK	N.A.
PayPass Card High Value (2)	0.90% + 0.40 HRK	N.A.	0.75% + 0.40 HRK	N.A.	0.60% + 0.40 HRK	N.A.
Chip	0.80% + 0.40 HRK	1.75% + 0.40 HRK	0.65% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.50% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Chip - Late Presentment	0.90% + 0.40 HRK	1.90% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
PIN-verified	0.90% + 0.40 HRK	1.90% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK
Signature verified	1.00% + 0.40 HRK	0.95% + 0.40 HRK	0.85% + 0.40 HRK	0.95% + 0.40 HRK	0.70% + 0.40 HRK	0.80% + 0.40 HRK
Secure e-commerce	0.60% + 0.40 HRK	1.75% + 0.40 HRK	0.55% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.40% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK
Mail Order/Telephone Order*	1.05% + 0.40 HRK	2.10% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK	1.05% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.90% + 0.40 HRK
Mobile Payment - Acquirer Domain	0.60% + 0.40 HRK	1.75% + 0.40 HRK	0.55% + 0.40 HRK	0.75% + 0.40 HRK	0.40% + 0.40 HRK	0.60% + 0.40 HRK

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

*Samo transakcije povrata kredita

1 Za transakcije manje ili jednako 100 HRK

2 Za transakcije iznad 100 HRK

7.2.2. MasterCard interchange fees za EEA podregiju

Prema vodiču MasterCarda za interchange fee naknade na području Europe³⁹ EEA podregija obuhvaća sljedeće zemlje: svih 28 članica Europske unije te Andoru, Island, Lihtenštajn, Monako, Norveška (Svalbard, Jan Mayen i Antarktiku), San Marino i Vatikan. Navedene naknade su prikazane u tablicama 14. i 15.

Tablica 14. MasterCard interchange fee naknade za potrošačke kartice u EEA podregiji

Vrsta naknade	MasterCard Consumer Standard Credit, MasterCard Gold Credit, MasterCard Platinum Credit, Mastercard Electronic Consumer Credit, MasterCard Prepaid Consumer, MasterCard Prepaid Platinum	MasterCard World Credit, MasterCard World Black Edition	MasterCard World Elite/World Signia Credit	Debit MasterCard, Debit MasterCard Prepaid, Debit MasterCard World, MasterCard Consumer - Debit, MasterCard Electronic Consumer Debit, MasterCard World - Debit, MasterCard World Elite/World Signia Debit
Chip	0,16% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,15% + 0,025€
Enhanced Electronic	0,16% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,15% + 0,025€
MasterPass Wallet	0,16% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,15% + 0,025€
Merchant UCAF	0,16% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,15% + 0,025€
Full UCAF	0,17% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,16% + 0,025€
Base	0,18% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,17% + 0,025€
PayPass (1)	0,16% + 0,025€	0,97%	1,17%	0,15% + 0,025€

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

1 Za transakcije manje ili jednako 25 eura. Transakcije veće od 25 eura se provode pod normalnim kriterijima prihvata MasterCarda

³⁹ Interchange manual, Europe Region, MasterCard, 7. kolovoz 2013., str.1. – 3.

Tablica 15. MasterCard interchange fee naknade za komercijalne kartice u EEA podregiji

Vrsta naknade	MasterCard Corporate/MasterCard World Business, MasterCard Electronic Corporate		MasterCard BusinessCard/MasterCard Professional Card/MasterCard Executive BusinessCard/MasterCard Corporate Executive Card, MasterCard Electronic BusinessCard, Debit Mastercard for Business		MasterCard Purchasing		MasterCard Fleetcard		MasterCard Prepaid Commercial	
	Interchange fee	Incentive rate (1)	Interchange fee	Incentive rate (1)	Interchange fee	Incentive rate (1)	Interchange fee	Incentive rate (1)	Interchange fee	Incentive rate (1)
Chip	1,50%	(-0,30%)	1,25%	(-0,30%)	1,25%	(-0,50 €)	1,25%	(-0,30%)	1,25%	(-0,30%)
Enhanced Electronic	1,60%	(-0,30%)	1,35%	(-0,30%)	1,35%	(-0,50 €)	1,35%	(-0,30%)	1,35%	(-0,30%)
MasterPass Wallet	1,60%	(-0,30%)	1,35%	(-0,30%)	1,35%	(-0,50%)	1,35%	(-0,50%)	1,35%	(-0,30%)
Merchant UCAF	1,60%	(-0,30%)	1,35%	(-0,30%)	1,35%	(-0,50 €)	1,35%	(-0,50%)	1,35%	(-0,30%)
Full UCAF	1,75%	(-0,30%)	1,50%	(-0,30%)	1,50%	(-0,50 €)	1,50%	(-0,30%)	1,50%	(-0,30%)
Base	1,90%	(-0,30%)	1,65%	(-0,30%)	1,65%	(-0,50 €)	1,65%	(-0,30%)	1,65%	(-0,30%)
Large Ticket Level 1 (2)	-	-	-	-	1,00% + 20€	-	1,00% + 20€	-	-	-
Large Ticket Level 2 (3)	-	-	-	-	0,75% + 45€	-	0,75% + 45€	-	-	-

Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

(1) Ako prihvatitelj udovoljava potrebnim kriterijima i dostavi potrebne dodatne podatke, MasterCard obračunava iznos naknade tako što oduzima incentive rate (poticajnu stopu) od propisane interchange fee naknade.

(2) Primjenjivo na transakcije iznad 3.000 eura

(3) Primjenjivo na transakcije iznad 10.000 eura

Za razliku od domaćih naknada, naknade za EEA podregiju nisu strukturirane prema veličini trgovca, već su jednake neovisno o trgovcu. U usporedbi sa domaćim interchange fee naknadama MasterCarda u Hrvatskoj, interchange fee naknade za EEA podregiju su puno niže, posebno za potrošačke kartice te su 2 i više puta niže od domaćih naknada.

Zanimljivo je da u slučaju komercijalnih kartica postoji i određeni popust na iznos interchange fee naknade pod nazivom "incentive rate" (poticajna stopa). Naime, ako prihvatitelj kartice udovoljava potrebnim kriterijima i dostavi tražene dodatne podatke, MasterCard obračunava iznos naknade tako što oduzima predmetnu poticajnu stopu od propisane interchange fee naknade. Dakle, u tom slučaju se propisani iznos interchange fee naknade smanjuje za iznos poticajne stope.

7.3. Pregled interchange fee naknada prije i nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju

U ovom poglavlju su prikazani iznosi interchange fee naknada za Visa i MasterCard kartice prije i nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. S obzirom na činjenicu da je iznos interchange fee naknade propisan od strane kartičnih institucija za cjelokupni teritorij jedne zemlje, podaci prikupljeni u predmetnom istraživanju su nedvojbeno pokazali kako se predmetni iznosi odnose na sve banke koje su prisutne na predmetnom tržištu. Dakle, sukladno podacima Vise i MasterCarda koji su javno dostupni na internetskim stranicama navedenih poduzetnika, iznosi obrađeni u ovom poglavlju se odnose na sve banke koje posluju u Republici Hrvatskoj.

7.3.1. Visa

U tablici 16. su prikazani Visa interchange fee naknade za Hrvatske banke i to do 30. lipnja 2013. te od 1. srpnja 2014., tj. važeći u trenutku izrade ovog istraživanja. Navedeni podaci su strukturirani prema području primjene, dakle za područje Republike Hrvatske, inozemstvo što uključuje zemlje koje nisu članice Europske unije te za područje Europske unije. Također, kartice su podijeljene s obzirom na vrstu kartice te na tehnologiju vezanu uz kartice.

Iz tablice 16. je razvidno kako nije bilo značajnijih promjena u iznosu interchange fee naknada na području Republike Hrvatske i u zemljama van Europske unije. Jedino je u Hrvatskoj došlo do smanjenja naknade za premium (gold) kartice sa 1,60 posto na 1,10

posto za kartice s čipom, odnosno na 1,20 posto na kartice bez čipa. Ostale naknade su ostale nepromijenjene.

Tablica 16. Visa interchange fees prije i nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju

Visa	Do 30.06.2013.			Od 01.07.2013.		
	RH	INO	EU	RH	INO	EU
Obični čip terminal, kartice bez čipa						
kreditne i prepaid	1,10%	1,00%	1,00%	1,10%	1,00%	0,50%
debitne	1,10%	1,00%	1,00%	1,10%	1,00%	0,15%+0,015EUR
premium (gold)	1,60%	1,60%	1,60%	1,10%	1,60%	0,50%
business	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%	1,30%
Obični čip terminal, kartice s čipom						
kreditne i prepaid	1,20%	1,10%	1,10%	1,20%	1,10%	0,50%
debitne	1,20%	1,10%	1,10%	1,20%	1,10%	0,15%+0,015EUR
premium	1,60%	1,60%	1,60%	1,20%	1,60%	0,50%
business	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%	1,30%
Benzinske crpke u , kartice bez čipa						
sve	0,50%	1,00%	1,00%	0,50%	1,00%	1,00%
Benzinske crpke , kartice s čipom						
sve	0,50%	1,10%	1,10%	0,50%	1,10%	1,10%
Imprinter						
kreditne, prepaid, premium i business	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%	0,70%
Virtualni POS s jakom autentifikacijom						
kreditne, premium i business	1,30%	1,44%	1,44%	1,30%	1,44%	0,50%
Virtualni POS bez jake autentifikacije						
kreditne, premium i business	1,50%	1,44%	1,44%	1,50%	1,44%	0,60%

Izvor: Očitovanje poduzetnika [...] zaprimljeno u Agenciji [...] i službene stranice poduzetnika Visa Europe i MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Što se tiče plaćanja u zemljama Europske unije, kao što je razvidno iz tablice 16., došlo je do značajnih promjena. Naime, sve naknade, po svim karticama su se smanjile, i to u većini slučajeva dvostruko, pa i više. Dok je prije ulaska Hrvatske u EU najmanja naknada bila 1,00 posto, sada najmanja naknada iznosi 0,50 posto, odnosno kombinirana naknada 0,15% + 0,015 eura za debitne kartice sa i bez čipa. Najveća naknada se plaća za transakcije business karticama sa i bez čipa, i to 1,30 posto.

Iz navedenog je jasno kako se plaća znatno manji interchange fee između banaka u slučaju kada se plaćanje izvršava u drugim zemljama članicama Europske unije. Također, iz navedenih podataka proizlazi da nema značajne razlike u interchange fee naknadama između kreditnih i debitnih Visa kartica ukoliko ista i postoji. Opet je najveća razlika za plaćanja u drugim zemljama Europske unije, 0,50 posto za kreditne i prepaid u odnosu na 0,15% + 0,015 eura za debitne kartice.

Osnovni razlog zašto je došlo do smanjenja interchange fee naknada prema EU je Uredba o prekograničnim plaćanjima. Navedenom Uredbom se, između ostalog, propisuje da naknade kreditnih institucija za nacionalne i prekogranične platne transakcije moraju biti izjednačene. Uredba se odnosi na sve vrste platnih usluga uređenih Zakonom o platnom prometu koje se pružaju u zemlji i za koje se može odrediti odgovarajuća prekogranična transakcija, a to su kreditni transferi, izravna terećenja, kartična plaćanja, podizanje gotovine na bankomatima (ne i na šalterima) te novčane pošiljke. Isto se odnosi na sve interchange fee naknade, neovisno o kartičnoj instituciji, te se stoga primjenjuje i za MasterCard naknade.

7.3.2. MasterCard

U tablicama 17. i 18. su prikazane MasterCard interchange fee naknade za Hrvatske banke i to do 30. lipnja 2013. te od 1. srpnja 2014., tj. važeći u trenutku izrade ovog istraživanja. Navedene naknade su strukturirane prema tehnologiji koja se primjenjuje uz karticu. Također, kao i u slučaju Vise podijeljene su prema području primjene, i to na teritorij Republike Hrvatske, zemlje koje nisu članice Europske unije te zemlje članice Europske unije. Također, domaće naknade, tj. naknade u Hrvatskoj su podijeljene i prema veličini trgovca na male, srednje i velike trgovce, sukladno klasifikaciji MasterCarda.

Tablica 17. MasterCard interchange fee naknade do 30. lipnja 2013.

MasterCard (MC)	Do 30.06.2013.				
	RH mali trgovac	RH mali srednji	RH veliki trgovac	INO	EU
Beskontaktni terminal					
debitna kontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
debitna kontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
debitna beskontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
debitna beskontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid kontaktna - trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid kontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
Obični čip terminal					
debitna kontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
debitna kontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
debitna beskontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
debitna beskontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid kontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid kontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,03EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,03EUR
Imprinter					
kreditna	1,60%+0,40kn	1,00%+0,40kn	0,80%+0,20kn	1,60%	0,19%+0,03EUR
Virtualni POS s jakom autentifikacijom					
kreditna/prepaid	1,40%+0,40kn	0,80%+0,40kn	0,60%+0,20kn	1,44%	0,16%+0,03EUR
Virtualni POS bez jake autentifikacije					
kreditna/prepaid	1,50%+0,40kn	0,90%+0,40kn	0,70%+0,20kn	1,44%	0,17%+0,03EUR

Izvor: Očitovanje poduzetnika [...] zaprimljeno [...] u Agenciji i službene stranice poduzetnika Visa Europe i MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Tablica 18. MasterCard interchange fee naknade od 01. srpnja 2013.

MasterCard (MC)	Od 01.07.2013.				
	RH mali trgovac	RH mali srednji	RH veliki trgovac	INO	EU
Beskontaktni terminal					
debitna kontaktna -trx do 100 kn	1,00%	0,65%	0,50%	1,10%	0,15%+0,025EUR
debitna kontaktna -trx>100 kn	1,00%+0,40kn	0,65%+0,40kn	0,50%+0,40kn	1,10%	0,15%+0,025EUR
debitna beskontaktna -trx do 100 kn	1,10%	0,75%	0,60%	1,10%	0,15%+0,025EUR
debitna beskontaktna -trx>100 kn	1,10%+0,40kn	0,75%+0,40kn	0,60%+0,40kn	1,10%	0,15%+0,025EUR
kreditna/prepaid kontaktna - trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,025EUR
kreditna/prepaid kontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,025EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,025EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,025EUR
Obični čip terminal					
debitna kontaktna -trx do 100 kn	1,10%	0,75%+0,40kn	0,60%+0,40kn	1,10%	0,15%+0,025EUR
debitna kontaktna -trx>100 kn	1,10%+0,40kn	0,75%+0,40kn	0,60%+0,40kn	1,10%	0,15%+0,025EUR
debitna beskontaktna -trx do 100 kn	1,20%	0,85%+0,40kn	0,70%+0,40kn	1,10%	0,15%+0,025EUR
debitna beskontaktna -trx>100 kn	1,20%+0,40kn	0,85%+0,40kn	0,70%+0,40kn	1,10%	0,15%+0,025EUR
kreditna/prepaid kontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,025EUR
kreditna/prepaid kontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,025EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx do 100 kn	1,25%	0,70%	0,45%	1,10%	0,16%+0,025EUR
kreditna/prepaid beskontaktna -trx>100 kn	1,25%+0,40kn	0,70%+0,40kn	0,45%+0,20kn	1,10%	0,16%+0,025EUR
Imprinter					
kreditna	1,60%+0,40kn	1,00%+0,40kn	0,80%+0,40kn	1,60%	0,18%+0,025EUR
Virtualni POS s jakom autentifikacijom					
kreditna/prepaid	1,40%+0,40kn	0,80%+0,40kn	0,60%+0,40kn	1,44%	0,15%+0,025EUR
Virtualni POS bez jake autentifikacije					
kreditna/prepaid	1,50%+0,40kn	0,90%+0,40kn	0,70%+0,40kn	1,44%	0,16%+0,025EUR

Izvor: Očitovanje poduzetnika [...] zaprimljeno u Agenciji [...] i službene stranice poduzetnika Visa Europe i MasterCard

Iz gore navedenih tablica je razvidno kako je došlo do određenih promjena u naknadama prije i nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Također, većina naknada je kombinacija postotka od obavljene transakcije i fiksnog iznosa. Naknade za inozemne zemlje koje nisu članice EU su ostale nepromijenjene.

Što se naknada za plaćanje u zemljama članicama EU tiče, nije bilo značajnih promjena, smanjile su se za 0,01 postotni poen, i to za debitne kartice, kod beskontaktnog i običnog čip terminala, te za kreditne i prepaid kartice kod virtualnog POS-a i imprinterata.

Promjene u naknadama koje se primjenjuju u Hrvatskoj ovise o kategoriji trgovca, tako da se primjerice naknade za srednje trgovce nisu previše mijenjale. Fiksni dio naknade je ostao nepromijenjen, dok se postotni dio mijenjao, i to za debitne kartice. Kod primjene beskontaktnog terminala naknada se za debitne kontaktne smanjila za 0,05 postotnih poena dok se za beskontaktne povećala za 0,05 postotnih poena. Kod običnog čip terminala naknada za debitne kontaktne se povećala za 0,05 postotnih poena, dok se za beskontaktne povećala za 0,15 postotnih poena.

Kod malih trgovaca fiksni dio naknade je ostao nepromijenjen, dok se postotni dio naknade mijenjao kod debitnih kartica, i to tako da se smanjio u rasponu od 0,05 do 0,25 postotnih poena. Najveće promjene su zabilježene kod velikih trgovaca gdje se mijenjao i fiksni i postotni dio naknada. Fiksni dio je kod debitnih kartica, te kreditnih u slučaju virtualnog POS-a i imprinterata udvostručen, sa 0,20 kuna na 0,40 kuna. Postotni dio naknade se za debitne kartice povećao u rasponu od 0,05 do 0,025 postotnih poena. U konačnici, za MasterCard kartice nije došlo do značajnih promjena nakon ulaska Hrvatske u EU, kao što je slučaj sa naknadama Vise za zemlje članice EU.

Također, iz gornjih tablica je razvidno kako su naknade prije 30. lipnja 2013. bile jednake za debitne i kreditne kartice. Nakon 1. srpnja 2013. naknade za kreditne kartice su malo veće u odnosu na transakcije debitnim karticama. Kao i u slučaju Vise, osnovni razlog zašto je došlo do promjene interchange fee naknada i kod MasterCarda je Uredba o prekograničnim plaćanjima. Kako je već navedeno, predmetnom Uredbom se, između ostalog, propisuje da naknade kreditnih institucija za nacionalne i prekogranične platne transakcije moraju biti izjednačene. Uredba se odnosi na sve vrste platnih usluga uređenih Zakonom o platnom prometu koje se pružaju u zemlji i za koje se može odrediti odgovarajuća prekogranična transakcija, a to su kreditni transferi, izravna terećenja, kartična plaćanja, podizanje gotovine na bankomatima (ne i na šalterima) te novčane pošiljke.

8. Merchant Service Charge naknade (naknade trgovcima)

Merchant Service Charge je naknada koju trgovac plaća banci s kojom ima ugovor o prihvatu platnih kartica. Radi se o naknadi koja je velikim dijelom vezana uz Interchange fee.

Merchant Service Charge je cijena koju trgovac mora platiti banci prihvatitelju po transakciji, koja procesira transakciju kroz mrežu i pribavlja sredstva od banke vlasnika kartice (banke izdatelja). Transakcija se smatra izvršenom kada je iznos transakcije skinut s računa potrošača i, nakon odbitka MSC-a, prebačen na račun trgovca. Većinu troškova koji proizlaze iz upotrebe platne kartice snosi trgovac i slijedom toga, u konačnici, i potrošač. Ono što trgovac može napraviti je prenijeti dio svojih troškova na

potrošače, na način da naplaćuje više cijene u slučaju plaćanja karticama odnosno daje popust na gotovinu. U tom slučaju se radi o tzv. surcharging-u.⁴⁰

Surcharging, ili doslovno prevedeno „preopterećenje“ (radi se o nadoplati/doplatnoj naknadi), predstavlja mogućnost trgovca da prelije troškove prihvata kartice kao sredstva plaćanja na potrošača putem naplate naknade za korištenje kartice. Druga mogućnost koju trgovci imaju je uključivanje iznosa naknade u cijene dobara i/ili usluga, ali s istovremenim odobravanjem popusta na plaćanje gotovinom.⁴¹

U nekim zemljama je surcharging zabranjen, dok je u nekima dopušten, sve ovisi o stupnju razvoja kartičnog poslovanja u pojedinoj zemlji i ciljevima ekonomske politike. U trenutku pisanja ovog istraživanja 14 zemalja članica EU koje čine oko polovice ukupne populacije EU su zabranile surcharging za upotrebu određenih platnih instrumenata. Primjerice, Danska dopušta surcharging kod plaćanja kreditnim karticama, dok ga zabranjuje kod plaćanja debitnim karticama. Istovremeno, 12 zemalja članica, a među kojima su Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo i Poljska ne zabranjuju surcharging.⁴²

U Republici Hrvatskoj je navedeno uređeno Zakonom o platnom prometu. Naime, iz članka 27. stavka 5. Zakona o platnom prometu proizlazi kako pružatelj platnih usluga ne smije sprječavati primatelja plaćanja da platitelju nudi popust za korištenje određenog platnog instrumenta. Dakle, navedeno znači kako trgovci mogu odobravati popuste kupcima za različite platne instrumente. Nastavno, prema članku 27. stavku 6. primatelj plaćanja ne smije od platitelja naplaćivati nikakvu naknadu za korištenje određenog platnog instrumenta. Iz ovoga jasno proizlazi kako trgovci ne smiju naplaćivati nikakvu dodatnu naknadu za primjerice plaćanje karticom. Iz navedenog je razvidno kako trgovci ne smiju dodatno teretiti korisnike kartica, ali su u mogućnosti primjerice odobravati popuste na plaćanje gotovinom.

Naplatom MSC-a trgovcu, smatra se da banka prihvatitelj prebacuje troškove interchange fee naknade koju plaća banci izdavatelju. Stoga se logično pretpostavlja da interchange fee značajno utječe na iznos MSC-a. Preostali dio pokriva ostale troškove prihvata, kao i profitnu maržu.⁴³ Stoga je Agencija 28. veljače, između ostalog, zatražila očitovanje od banaka obuhvaćenih ovim istraživanjem o tome u kojoj mjeri interchange fee utječe na formiranje MSC-a, odnosno naknade koju naplaćuju od trgovca za prihvata platnih kartica.

Iz predmetnog istraživanja jasno proizlazi kako interchange fee naknada značajno utječe na formiranje MSC naknade. Ovaj zaključak je konzistentan sa rezultatima istraživanja tržišta platnih kartica koje je provela Europska komisija. Analiza podataka banaka obuhvaćenih predmetnim istraživanjem je pokazala kako su prosječne MSC naknade u pravilu više od interchange fee naknada.

9. Interchange fee naknade i tržišno natjecanje

Primjena interchange fee naknade, i direktni utjecaji koje iste naknade imaju na sudionike na tržištu platnih kartica te na druge naknade usko vezane uz interchange fee naknade mogu dovesti do štetnih utjecaja na tržišno natjecanje. Mogući negativni utjecaji te dosadašnja praksa Europske komisije se obrađuju u ovom poglavlju.

⁴⁰ Interim report I, 2006, op. cit., str. 34.

⁴¹ Ibid, str. 124.

⁴² European Central Bank, 2014., op. cit., str. 46.

⁴³ Ibid, str. 34.

9.1. Negativni učinci interchange fee naknada na tržišno natjecanje

Komisija je u dokumentu Ocjena učinaka zaključila kako interchange fee dovodi do većih troškova za trgovce i konačno za njihove kupce. Sve koristi koje oni generiraju ne opravdavaju trenutne razine interchange fee naknada. Također, predstavljaju i prepreku za tržišnu integraciju. Ovi negativni učinci interchange fee naknada su pojačani i brojem poslovnih pravila, koja smanjuju transparentnost, ograničavaju mogućnost trgovaca da usmjeravaju svoje kupce prema učinkovitijim sredstvima plaćanja i mogućnost trgovaca da biraju banku prihvatitelja iz druge zemlje članice.⁴⁴ Neki od negativnih utjecaja se obrađuju nastavno u poglavlju.

Subvencioniranje i pravila o nediskriminaciji i poštivanju svih kartica

Ovaj problem, tj. nemogućnost trgovaca da prilagođavaju cijene sukladno troškovima, je usko vezan uz pravilo o nediskriminaciji (non-discrimination rule) i pravilo poštivanja svih kartica (honour all cards rule). Prema pravilu o nediskriminaciji trgovcima nije dopušteno diskriminirati između različitih sredstava plaćanja putem cijene, bilo da se radi o različitim karticama (debitna ili kreditna) ili gotovini. Nadalje, prema pravilu poštivanja svih kartica trgovac ima obvezu prihvatiti sve kartice istok kartičnog sustava (npr. Visa), neovisno o njihovim karakteristikama, podrijetlu ili vlasniku kartice. Stoga, u skladu s navedenim pravilima interchange fee naknade dovode do toga da se troškovi trgovaca prenose na potrošače, čak i one koji ne plaćaju putem kartice. S obzirom da se interchange fee naknada prenosi na trgovca, a on ih ne može prenijeti samo na potrošače koji plaćaju karticom, to u konačnici dovodi do povećanja cijene dobara i usluga. Posljedično, potrošači koji plaćaju jeftinijim platnim instrumentima (npr. gotovina) subvencioniraju one koji odluče koristiti skuplje platne instrumente. Kad bi se predmetne naknade, u suprotnosti sa pravilom nediskriminacije, moglo prebaciti direktno na korisnike kartice, ne bi bilo utjecaja na cijene dobara i usluga.⁴⁵

Dakle, moguće negativne posljedice za tržišno natjecanje se ogledaju u nemogućnosti trgovaca da prilagođavaju cijene sukladno troškovima, te nemogućnosti trgovaca da daju određene poticaje potrošačima za alternativna sredstva plaćanja. Trgovci su zapravo spriječeni davati preporuke potrošačima za upotrebu jeftinijih sredstava plaćanja. Posljedično, trgovci su prisiljeni prenijeti svoje troškove na potrošače u vidu povećanja cijene dobara i usluga koje nude. Kao posljedica, to dovodi do toga da potrošači koji plaćaju karticama plaćaju više cijene za dobra i usluge, dok potrošači koji plaćaju jeftinijim sredstvima plaćanja subvencioniraju troškove platnog sustava te potrošača koji plaćaju karticama.⁴⁶

Također, treba napomenuti da trgovci imaju jako slabu pregovaračku moć glede interchange fee naknada. Trgovci nemaju mogućnost napustiti kartični sustav zbog previsokih interchange fee naknada, jer sve više potrošača koristi platne kartice u platnom prometu, te riskiraju velike financijske gubitke u tom slučaju.⁴⁷

Antikompetitivno određivanje cijene

Iz perspektive tržišnog natjecanja, kolektivno određivanje interchange fee naknade između prihvatitelja i izdavatelja predstavlja problem, jer ono prikriva antikompetitivno

⁴⁴ Impact assessment, 2013., op. cit., str. 28.

⁴⁵ Swiss national bank: An examination of the economics of payment card systems 2009., op.cit., str. 13.

⁴⁶ Andrea Lista: EU competition law and the financial services sector, 2013., str. 174.

⁴⁷ Swiss national bank: An examination of the economics of payment card systems 2009., op.cit., str. 13.

određivanje cijene koje omogućava izdavateljima da generiraju prihode bez adekvatnog pružanja usluge, na štetu trgovaca i potrošača.⁴⁸

Interchange fee naknade se obično zajednički određuju unutar kartičnog platnog sustava od strana uključenih u navedeni sustav, te stoga narušavaju tržišno natjecanje horizontalno između izdavatelja i prihvatitelja u takvom sustavu. Naime, s obzirom da se interchange fee naknade određuju višestrano, svi izdavatelji kartica koji sudjeluju u platnom sustavu plaćaju istu naknadu. Kao posljedica, iznos interchange fee naknade se odražava u iznosu MSC naknade, tj. naknade koju plaćaju trgovci. Trgovci jednostavno nisu u poziciji da snize iznos interchange fee naknade na način da prijete prelaskom kod druge financijske institucije, odnosno drugog prihvatitelja jer svi sudionici jednog sustava (npr. Visa) imaju iste interchange fee naknade.⁴⁹

Nedostatak tržišnog natjecanja između kartičnih sustava

Dodatni problem kod visokih interchange fee naknada, čak i kod same primjene interchange fee naknada predstavlja nedostatak natjecanja između platnih sustava. Naime, u praksi iste institucije (banke) djeluju kao izdavatelji ili prihvatitelji dvaju konkurentnih kartičnih platnih sustava istovremeno, te stoga nema tržišnog natjecanja između istih. Riječ je o tzv. dual branding.⁵⁰ Ovaj zaključak jasno proizlazi iz predmetnog istraživanja (sve banke obuhvaćene ovim istraživanjem imaju u ponudi kartice od obje kartične institucije prisutne na tržištu u Republici Hrvatskoj, Vise i MasterCarda). Kartične institucije se ne moraju boriti za banke jer većina banaka izdaje kartice od obje institucije.

Otežan ulazak konkurenata na tržište

Trenutne visoke razine interchange fee naknada otežavaju ulazak novih konkurenata na tržište na kojem dominiraju dvije kartične institucije, organizatori kartičnih platnih shema, Visa i MasterCard.

Organiziranje mreže kartičnog platnog sustava je proces koji zahtijeva značajna financijska sredstva. Nakon što se mreža i uspostavi, njen razvoj i širenje je jako teško. Nova mreža, tj. novi konkurent bi morao privući financijske institucije da izaberu njegovu mrežu nauštrb već postojećim, dugotrajnim i velikim organizacijama (Visa i MasterCard).⁵¹ Da bi novi poduzetnik ušao na tržište i ravnopravno konkurirao navedenim institucijama morao bi nuditi najmanje jednake interchange fee naknade kako bi privukao banke u svoju mrežu. To bi imalo negativan utjecaj na održivost poslovanja novog konkurenta te bi spriječilo ekonomiju razmjera i obujma koja bi bila moguća na tržištu sa niskim interchange fee naknadama te posljedično i niskim MSC naknadama.⁵²

Učinci na unutarnje tržište EU

U domaćim i međunarodnim sustavima platnih kartica trenutačno se primjenjuje niz međubankovnih naknada, što dovodi do fragmentacije tržišta i sprječava trgovce na malo i potrošače u korištenju pogodnosti unutarnjeg tržišta roba i usluga. Čak i ako se u obzir uzmu samo međunarodni sustavi platnih kartica, međubankovne naknade se razlikuju i do deset puta, a to uzrokuje znatne razlike u troškovima među trgovcima na malo u dotičnim državama. komisija je utvrdila da postoji razlika između iznosa interchange fee naknada među zemljama članicama, te se kreće od 0,1 – 0,2 posto do 1,4 – 1,5 posto između

⁴⁸ Ibid, str. 14.

⁴⁹ Andrea Lista, 2013., str. 168.

⁵⁰ Swiss national bank: An examination of the economics of payment card systems, 2009., op.cit., str. 13.

⁵¹ Andrea Lista, 2013., str. 148.

⁵² Impact assessment, 2013., str. 50.

različitih zemalja. Zbog velike razlike u naknadama među državama članicama trgovci na malo imaju i poteškoće u formuliranju strategije određivanja cijena diljem EU za svoje proizvode i usluge na internetu i izvan interneta, na štetu potrošača.

Trgovci na malo ne mogu premostiti razlike u naknadama upotrebom usluga za prihvaćanje kartica koje nude banke u drugim državama članicama, jer se posebnim pravilima koja se primjenjuju u sustavima plaćanja propisuje primjena međubankovne naknade za "prodajno mjesto" (država trgovca na malo) pri svakoj platnoj transakciji. Time se bankama prihvatiteljima onemogućuje uspješna ponuda usluga preko granica, dok se trgovcima na malo onemogućuje smanjivanje troškova plaćanja u korist potrošača.⁵³

9.2. Dosadašnja praksa u EU

Europska Komisija je do sada imala dva predmeta vezana uz interchange fee naknade, i to s dvije najveće kartične institucije, Visu i MasterCard.

Visa predmet

U predmetu Case No COMP/29.373, sporne su bile multilateralne interchange fee naknade vezane uz prekogranična plaćanja Visa potrošačkim karticama između zemalja članica EU. Komisija je preliminarno smatrala kako predmetne Visa interchange fee naknade narušavaju tržišno natjecanje između banaka, utječu na povećanje troška trgovca za prihvata platnih kartica i, u konačnici, povećavaju krajnje cijene potrošačima.⁵⁴

U rujnu 2000. Europska Komisija je izdala Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku. Nakon dugih razgovora s Visom, navedeni poduzetnik je dostavio Komisije prijedlog izmijenjenih interchange fee naknada čime je sebi omogućio izuzeće temeljem članka 101(3) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (EFEU). Ključni razlozi koji su doveli do izuzeća su sljedeći: (a) progresivno smanjenje razine unutarregionalnih multilateralnih interchange fee naknada za različite tipove kartica; (b) interchange fee naknade su ograničene na razinu troškova za specifične usluge koje pružaju banke izdavatelji, koji po viđenju Komisije odgovaraju uslugama pruženim od strane banke izdavatelja, koje donose koristi onim trgovcima koji u konačnici plaćaju prekogranični interchange fee; (c) Visa je pristala dopustiti bankama članicama da otkrivaju informacije o razinama interchange fee naknada i o relativnom postotku tri troškovne kategorije trgovcima na njihov zahtjev.⁵⁵

Europska komisija je u srpnju 2002. odlučila kako prijedlog Vise udovoljava uvjetima za izuzeće, te su prijedlozi Vise prihvaćeni.

MasterCard predmet

Komisija je u prosincu 2007. godine donijela odluku protiv MasterCard-a, točnije njegovih interchange fee naknada koje se primjenjuju na prekogranične transakcije MasterCard i Maestro potrošačkim debitnim i kreditnim karticama na EEA području. Ono obuhvaća svih 28 zemalja članica i sljedeće zemlje: Andoru, Island, Lihtenštajn, Monako, Norvešku (Svalbard, Jan Mayen i Antarktiku), San Marino i Vatikan. Prema odluci Komisije, navedene naknade su ograničavale natjecanje između banaka prihvatitelja i povećavale troškove prihvata kartica trgovcima.⁵⁶

⁵³ Uredba o međubankovnim naknadama, Europska komisija, 2013., str. 3. i 4.

⁵⁴ European Central Bank, 2014., op. cit., str. 22.

⁵⁵ Andre Lista, 2013., op. cit., str. 159. – 160.

⁵⁶ European Central Bank, 2014., op. cit., str. 23.

Prema procjeni Komisije, navedene naknade su činile više od 70 posto MSC naknade za kreditne kartice u Belgiji (2002.) i oko 60 posto za iste naknade u Italiji (2003.). Bez ovih interchange fee naknada trgovci bi plaćali niže cijene za prihvat kartica. Komisija nije uzimala u obzir mogućnost izuzeća temeljem članka 101(3) (EFEU) zbog razloga što je zaključila kako su iznosi interchange fee naknada "umjetno napuhani" i nisu odgovarali troškovima procesiranja platnih transakcija. Također, MasterCard nije uspio dokazati Komisije nikakve pozitivne učinke tako visokih interchange fee naknada. Stoga je komisija zaključila kako navedene interchange fee naknade čine kartična plaćanja skupljim.⁵⁷

MasterCard je podnio tužbu Općem sudu Europske unije ali je u iščekivanju presude preuzeo obvezu da smanji prekogranične interchange fee naknade na 0,30% vrijednosti transakcije za potrošačke kreditne kartice i 0,20% vrijednosti transakcije potrošačkim debitnim karticama. Opći sud je 24. svibnja 2012. godine potvrdio odluku Komisije. Stoga se MasterCard odlučio žaliti i Sudu EU.⁵⁸ Sud EU je također potvrdio odluku Komisije 11. rujna 2014. godine.⁵⁹

Novi postupak protiv MasterCarda

U travnju 2013. Europska komisija je pokrenula novo istraživanje kako bi utvrdila ograničava li MasterCard tržišno natjecanje unutar EEA vezano uz kartično plaćanje. Komisija smatra da neke međubankovne naknade i povezane prakse MasterCarda možda narušavaju tržišno natjecanje.

Komisija se posebno usmjerila na:⁶⁰

- međubankovne naknade vezano uz plaćanja izvršena od strane vlasnika kartica iz zemalja koje nisu članice EEA za razliku od naknada za prekogranične transakcije unutar EEA koje su već zabranjene u 2007. Navedene naknade se, primjerice, primjenjuju kada turist iz SAD-a koristi svoju MasterCard kreditnu karticu kako bi obavio plaćanje na POS-u unutar EEA područja;
- sva pravila na "prekogranični prihvat" u MasterCard mreži koja ograničavaju mogućnost trgovca da ostvari koristi od boljih uvjeta ponuđenih od banaka sa sjedištem negdje drugdje na unutarnjem tržištu;
- povezane poslovne prakse i pravila propisana od strane MasterCarda koja komisiji daju razloga za brigu oko tržišnog natjecanja (primjerice, pravilo poštivanja svih kartica).

10. Zaključno o interchange fee i MSC naknadama

Tržište platnih kartica u Republici Hrvatskoj je u porastu, na što jasno upućuju podaci iz predmetnog istraživanja. Naime, iako je broj platnih kartica u optjecaju u Hrvatskoj u blagom padu, njihova upotreba je u porastu na što upućuje sve veći broj transakcija, s rastom od 16 posto od 2010. do 2013. godine, te porast vrijednosti transakcija platnim karticama od 8 posto u istom razdoblju. Iz navedenog je razvidno kako se sve više koriste kartice u platnom prometu. Za očekivati je kako će predviđena regulacija interchange fee naknada na razini Europske unije putem uredbe, te nova tehnološka rješenje dovesti do još veće upotrebe platnih kartica u nadolazećem razdoblju.

U predmetnom istraživanju, iz očitovanja te dostavljenih podataka svih banaka obuhvaćenih uzorkom je razvidno kako sve banke surađuju sa poduzetnicima MasterCard

⁵⁷ Andre Lista, 2013., op. cit., str. 161.

⁵⁸ European Central Bank, 2014., op. cit., str. 23.

⁵⁹ <http://www.reuters.com/article/2014/09/11/us-mastercard-court-eu-idUSKBN0H60N220140911>

⁶⁰ European Central Bank, 2014., op. cit., str. 23. – 24.

i Visa, ili samo s jednim od njih ili s oba što je slučaj kod većine banaka. Slijedom toga, u ponudi imaju i njihove kartice. Uz to, Erste banka ima u ponudi i Diners kartice, ali kako se i sama banka očitovala, prihvat Diners kartice je podržan 3-partitnim sustavom, odnosno "trostranom" kartičnom shemom u kojem slučaju interchange fee naknada nije eksplicitno prisutna. Isti slučaj je i s American Express karticama u ponudi PBZ-a.

Kao što je već navedeno u istraživanju, interchange fee naknade su propisane od strane kartičnih institucija, dakle Vise i MasterCarda. Iste institucije propisuju zasebne naknade za svaku zemlju, te naknade za transakcije u Europi. Tako su propisane i naknade za banke koje posluju u Republici Hrvatskoj. Osnovna podjela koja je prisutna kod obje institucije što se tiče naknade se odnosi na vrstu tehnologije koja se primjenjuje uz određenu karticu. Uz to, kada su u pitanju domaće interchange fee naknade, MasterCard još radi i podjelu prema veličini trgovca te propisuje različite iznose interchange fee naknada za male, srednje, velike i ekstra velike. Sukladno očitovanjima zaprimljenim tijekom istraživanja, u Hrvatskoj nema ekstra velikih trgovaca prema klasifikaciji MasterCarda.

Tablica 19. Prosječni iznos interchange fee naknada u Republici Hrvatskoj

	Visa	MasterCard				Maestro			
		Mali trgovci	Srednji trgovci	Veliki trgovci	Prosjeak za sve kategorije trgovaca	Mali trgovci	Srednji trgovci	Veliki trgovci	Prosjeak za sve kategorije trgovaca
Potrošačke kartice	1,31%	1,17%	0,77%	0,62%	0,85%	0,80%	0,68%	0,53%	0,67%
Komercijalne kartice	1,70%	1,93%	0,85%	0,70%	1,16%	1,73%	0,84%	0,69%	1,09%
Sve kartice	1,45%	1,45%	0,80%	0,65%	0,97%	1,14%	0,74%	0,59%	0,82%
Sve kartice (uključujući izostavljene)*	1,14%	1,81%	1,20%	1,10%	1,37%	1,14%	0,74%	0,59%	0,82%

Izvor: Očitovanja poduzetnika obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika Visa Europe i MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

*uključujući Sektorski specifične kod Vise te MasterCard World i MasterCard World Signia kartice MasterCarda

U tablici 19. su prikazani prosječni iznosi interchange fee naknada koje se primjenjuju u Republici Hrvatskoj od 1. srpnja 2013. godine. Naknade su iskazane po potrošačkim, komercijalnim te po svim karticama zajedno. Prosjeak za sve kartice, u slučaju Vise i MasterCarda je iskazan na dva načina. U prvom slučaju, za Visu nisu uzete u obzir sektorski specifične kartice koje se odnose primjerice na kupnju goriva, avionskih karti i slično jer se radi o specifičnim karticama i naknade za iste su znatno niže u odnosu na ostale pa značajno snižavaju prosjeak. Kod MasterCarda su izostavljene kartice MasterCard World i MasterCard World Signia kako bi se dobila bolja usporedba razlika u naknadama među kategorijama trgovaca, jer su naknade za navedene kartice jednake neovisno o kategoriji trgovca i prisutne samo kod potrošačkih kartica, te su znatno više od ostalih naknada pa značajno povećavaju prosjeak.

U posljednjem redu tablice su iskazani prosjeci uključujući i navedene prethodno izostavljene kartice kako bi se dobila bolja usporedba između naknada Vise i MasterCarda

Što se Vise tiče, prosječna interchange fee naknada za potrošačke kartice koja se primjenjuju u Hrvatskoj iznosi 1,31 posto. Što se komercijalnih kartica tiče interchange fee naknade na korištenje istih su nešto više, te prosječna iznosi 1,70 posto. Ako se uzmu i komercijalne i potrošačke naknade zajedno prosječan interchange fee iznosi približno 1,45 posto.

MasterCard naknade su u pravilu iskazane kao kombinacija postotnog iznosa i fiksne naknade. Fiksni dio je za domaće naknade isti kod svih kategorija trgovaca, i iznosi 0,40 HRK, te s obzirom da se radi o jako malom iznosu prilikom izračuna prosječne MasterCard naknade može se uzeti samo postotni dio u obzir. MasterCard razlikuje iznos

interchange fee naknade ovisno o tome kod koje kategorije trgovca se obavlja transakcija, tako da se razlikuju naknade kod malih, srednjih i velikih trgovaca. Očekivano, najveći prosječni interchange fee je kod malih trgovaca, te iznosi 1,17 posto za potrošačke, odnosno 1,93 posto za komercijalne kartice. Prosječan interchange fee za sve kartice koje prihvaća mali trgovac iznosi 1,45 posto, te je jednak prosječnoj interchange fee naknadi za Visa transakcije.

Naknade za srednje i velike trgovce su manje, i to kod transakcija potrošačkim karticama interchange fee naknada za srednje iznosi 0,77 posto, a za velike trgovce 0,62 posto. Za transakcije komercijalnim karticama za srednje trgovce iznosi 0,85 posto, a za velike 0,70 posto. Prosječne interchange fee naknade za sve kartice iznose 0,80 posto za srednje trgovce, te 0,65 posto za velike trgovce. Kad se uzmu u obzir sve MasterCard kartice neovisno o kategoriji trgovca prosječna MasterCard interchange fee naknada iznosi 0,97 posto.

Što se Maestro kartica tiče, ista je podjela kao i kod ostalih MasterCard kartica, naknada se smanjuje kako se povećava kategorija trgovca, te je naknada veća za transakcije komercijalnim karticama. Prosječna naknada za sve Maestro kartice iznosi 0,82 posto.

Dakle, iz navedene tablice jasno proizlazi kako je najniži interchange fee za transakcije Maestro karticama u Republici Hrvatskoj, te iznosi u prosjeku 0,82 posto. Bez izostavljenih kartica, Visa ima najviši prosječni interchange fee od 1,45 posto, no kada se uključe i sektorski specifične kartice prosječni interchange fee za transakcije Visa karticama iznosi 1,14 posto. Prosječni MasterCard interchange fee bez izostavljenih kartica iznosi 0,97 posto, a kada se iste uzmu u obzir onda iznosi 1,37 posto.

U tablici 20. su prikazane interchange fee naknade Vise i Mastercarda podijeljene na debitne i kreditne kartice. Iz tablice jasno proizlazi kako Visa ima veće interchange fee naknade koje se primjenjuju na transakcije u Republici Hrvatskoj, i to za obje vrste kartica.

Tablica 20. Prosječni iznos interchange fee naknade za debitne i kreditne MasterCard i Visa kartice

	Visa	MasterCard
Debitne	1,15%	0,82%
Kreditne	1,34%	0,98%

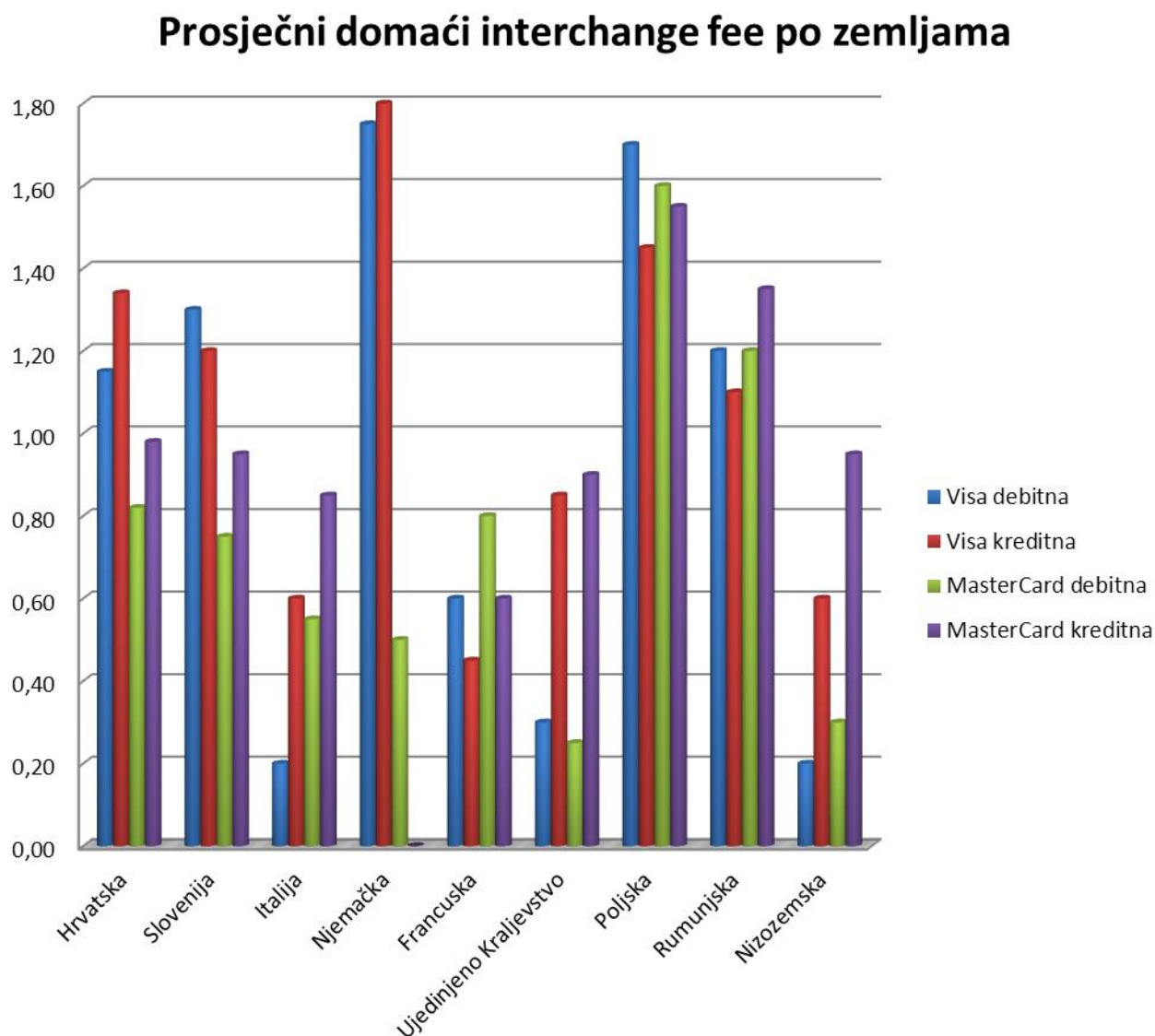
Izvor: Očitovanja banaka obuhvaćenih istraživanjem zaprimljena od 20. ožujka do 16. travnja 2014. i službene stranice poduzetnika Visa Europe i MasterCard

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Na slici 5. su ilustracije radi prikazani iznosi interchange fee naknada za Hrvatsku i neke zemlje članice Europske unije. Podaci za Hrvatsku se odnose na naknade primjenjive od 1. srpnja 2013., dok se za druge zemlje odnose na 2012. godinu, te se stoga usporedba ovih podataka ne može uzeti kao konačna i potpuno pouzdana.

Prema slici 5. je razvidno da su iznosi interchange fee naknada u Hrvatskoj negdje na sličnoj razini kao i u Sloveniji. U usporedbi sa razvijenijim zemljama Europske unije, primjerice Francuskom, Italijom i Nizozemskom, Hrvatska ima visoke interchange fee naknade. No s druge strane, interchange fee naknade u Njemačkoj su izrazito visoke za transakcije Visa debitnim karticama, kao i u Poljskoj za sve kartice. Iz slike je također razvidno kako interchange fee naknade znatno variraju među zemljama članicama. U pravilu, u razvijenijim zemljama Europske unije interchange fee naknade za transakcije debitnim karticama su dosta niske, te iznose manje od 0,80 posto, posebno za Visa kartice koje su i ispod 0,60 posto. To je razvidno iz slike 5. na primjeru Francuske, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva i Nizozemske, dok Njemačka ima iznadprosječne interchange fee naknade za Visa debitne kartice.

Slika 5. Prosječni interchange fee za neke članice Europske unije

Izvor: Službene stranice poduzetnika Visa Europe i MasterCard te Studija Komisije⁶¹

Obrada: Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Napomena: Podaci za sve zemlje osim Hrvatske se odnose na 2012. godinu, te se radi o procijenjenim prosječnim podacima sukladno studiji Europske komisije

Dakle, iz gornje slike, kao i iz podataka dostupnih u Studiji učinaka⁶² Komisije može se zaključiti kako Hrvatska spada među zemlje koje imaju dosta visoke domaće interchange fee naknade, jer su prosječne naknade u većini zemalja niže od 1 posto.

Kada se usporede podaci o prosječnoj visini interchange fee naknada Vise i MasterCarda u Hrvatskoj sa podacima o prosječnoj visini MSC naknada banaka obuhvaćenih predmetnim istraživanjem može se zaključiti kako su prosječne MSC naknade u pravilu uvijek veće od interchange fee naknada.

Što se interchange fee i MSC naknada tiče, predmetno istraživanje je pokazalo kako postoji jasna uzročno-posljedična veza između navedenih naknada. Na temelju očitovanja

⁶¹ Impact Assessment, 2013., op. cit., str. 21.

⁶² Ibid.

prikupljenih i obrađenih u predmetnom istraživanju te Studije učinaka⁶³ Europske komisije proizlazi kako visina interchange fee naknada znatno utječe na visinu, odnosno na određivanje MSC naknada trgovcima. Posljedično, visina MSC naknade trgovaca utječe na visinu cijene proizvoda i usluga u njihovoj ponudi

Razumno je za pretpostaviti da bi smanjenje iznosa interchange fee naknade dovelo do manje naknade trgovcima, što bi trebalo dovesti i do nižih cijena proizvoda i usluga. Iz istog razloga i Europska komisija namjerava postaviti gornju granicu za visinu interchange fee naknade za kreditne i debitne kartice.

U travnju 2014. godine Europski Parlament je glasao o prijedlogu Komisije vezano uz ograničenja interchange fee naknada. Kao zaključak glasanja interchange fee naknade za kreditne kartice bi se trebale ograničiti na razinu od 0,3 posto, dok bi iste naknade za debitne kartice iznosile 7 eurocenti ili 0,2 posto obavljene transakcije. To uključuje i potrošačke i komercijalne kartice, te bi se primjenjivalo jednako na domaće i prekogranične transakcije, i odnosilo bi se na cijelu eurozonu. No zemlje članice bi i dalje imale mogućnost određivanja i nižih dozvoljenih razina interchange fee naknada kao i druga moguća ograničenja kartičnim institucijama. Ovo se odnosi samo na "četverostrane" kartične sheme, dok bi trostrane kartične sheme potpadale pod istu regulaciju samo ukoliko bi prelazile treshold određen od strane Komisije.⁶⁴ Treba naglasiti da je ovo glasanje Parlamenta samo prvi korak, dalje slijede pregovori između Komisije i zemalja članica oko konačnog teksta uredbe.

Predviđena uredba Europske komisije koja se tiče određivanja gornje granice za interchange fee naknade Vise i MasterCarda bi smanjila prosječne interchange fee naknade u Hrvatskoj za oko 80 posto kod Vise, te za oko 70 posto kod MasterCarda. Za pretpostaviti je da bi smanjenje interchange fee naknade trebalo smanjiti i MSC naknade. Prema podacima prikupljenim od banaka u predmetnom istraživanju prosječne MSC naknade su za više od dva puta veće od prosječnih interchange fee naknada. Predviđena uredba od strane Komisije bi ostavila dosta prostora bankama da smanje iznos MSC naknade koju naplaćuju trgovcima, a trgovcima za smanjenje cijena proizvoda i usluga.

Kao što je analizirano u posebnom poglavlju ovog istraživanja, izuzev negativnog utjecaja na visinu MSC naknada, interchange fee naknade mogu imati i druge dodatne negativne učinke na tržišno natjecanje. Radi se primjerice o otežanom ulasku konkurenata na tržište, nedostatku tržišnog natjecanja između kartičnih sustava, antikompetitivnom određivanju cijena, negativnim učincima na unutarnje tržište EU i slično.

Donošenjem i stupanjem na snagu prethodno spomenute Uredbe o međubankovnim naknadama, te mjerama koje su predviđene navedenom uredbom Europska komisija smatra da će se postići pozitivni učinci na tržišno natjecanje u Europskoj uniji. Tako bi određivanje gornje granice interchange fee naknada koristilo trgovcima na malo, koji bi trebali u sve većoj mjeri prihvaćati platne kartice kao instrument plaćanja, što bi trebalo potaknuti i potrošače na širu upotrebu kartica, uz smanjenje cijena proizvoda i usluga. Također, povećanje obujma transakcija platnim karticama i ušteda u području upravljanja gotovinom bi moglo barem djelomično nadoknaditi potencijalne troškove banaka zbog određivanja gornje granice interchange fee naknada, dok bi druge uštede mogle uslijediti zbog manjeg podizanja novca s bankomata. Reguliranje prekograničnih transakcija će pogodovati trgovcima na malo koji će moći preko granice tražiti jeftinije usluge prihvaćanja te time potaknuti tržišno natjecanje kod domaćih banaka putem snižavanja naknada za prihvaćanje. To su samo neka od predviđanja Europske komisije o mogućim pozitivnim učincima reguliranja visine međubankovnih naknada.

⁶³ Impact assessment, 2013., op. cit., str. 20.

⁶⁴<http://www.e-ma.org/blog/eu-parliament-multilateral-interchange-fee-regulation-and-payment-services-directive>

Također, Europska komisija trenutno provodi i studiju radi utvrđivanja troškova koje trgovci imaju prilikom procesiranja plaćanja gotovinom i karticom. Rezultati navedene studije će biti objavljeni tijekom 2014. godine.⁶⁵

Dakle, ukoliko se prihvate svi gore navedeni prijedlozi koje je izglasao Europski Parlament regulacija interchange fee naknada bi obuhvaćala i naknade primjenjive u Republici Hrvatskoj, te bi se predviđanja Europske komisije vezano uz pozitivne učinke reguliranja međubankovnih naknada trebala ostvariti i u Republici Hrvatskoj.

⁶⁵ http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/enforcement_en.html

PRILOG

Rječnik pojmova

Nastavno se radi boljeg razumijevanja u formi rječnika daje popis i definicije osnovnih pojmova koji se koriste na predmetnom tržištu platnih kartica:

- Platna kartica - sredstvo koje omogućuje njezinom imatelju izvršenje plaćanja robe i usluga bilo preko prihvatnog uređaja ili na daljinu i/ili koje omogućuje podizanje gotovog novca i/ili korištenje drugih usluga na bankomatu ili drugom samoposlužnom uređaju.⁶⁶
- Platna transakcija - polaganje, podizanje ili prijenos novčanih sredstava koje je inicirao platitelj ili primatelj plaćanja, bez obzira na to kakve su obveze iz odnosa između platitelja i primatelja plaćanja.⁶⁷
- Kartična platna shema - skup funkcija, procedura, postupaka, pravila i uređaja koji imatelju platne kartice omogućuju izvršenje platne transakcije i/ili podizanje gotovog novca kod pružatelja platnih usluga.⁶⁸
- Kreditna kartica – Za izdavanje ove kartice korisnik potpisuje zaseban ugovor o izdavanju. U trenutku zadavanja platne transakcije nije osigurano pokriće na računu za plaćanje, a za izvršenje platne transakcije korisniku je odobren kredit. Korisnik platne kartice može izvršavati plaćanja (to uključuje i podizanje gotovog novca pomoću kartice) do iznosa odobrenog kredita (limita).
Iznos svake izvršene transakcije nastale upotrebom platne kartice s kreditnom funkcijom u određenom vremenskom razdoblju, pri naplati, automatski se dijeli na ugovoreni broj otplatnih rata prema ugovorenom modelu. Iznos ukupnih troškova korisnik može platiti i u cijelosti, ali samo ako zatraži posebno odobrenje za plaćanje ukupnih troškova kod izdavatelja kartice. Iznos troškova može se plaćati preko usluge izravnog terećenja računa za plaćanje, preko kreditnog transfera ili uplatom na šalteru izvještajnog obveznika.⁶⁹
- Kreditna odgođena kartica - Za izdavanje ove kartice korisnik potpisuje zaseban ugovor o izdavanju. Ova kartica ima kreditnu funkciju i funkcije odgođene naplate. U trenutku zadavanja platne transakcije ne osigurava se pokriće. Za izvršenje platne transakcije korisniku je odobren kredit. Korisnik platne kartice može izvršavati plaćanja (uključuje i podizanje gotovog novca pomoću kartice) do iznosa odobrenog kredita (limita).
Iznos izvršene transakcije nastale upotrebom platne kartice s kreditnom funkcijom u određenom vremenskom razdoblju, pri naplati, automatski se dijeli na ugovoreni broj otplatnih rata prema ugovorenom modelu. Nekada korisnik kartice sam, već prilikom zadavanja transakcije odlučuje hoće li koristiti kreditnu funkciju kartice ili funkcije odgođene naplate. Iznos ukupnih troškova korisnik može platiti i u cijelosti uplatom na konto kartice bez posebno zatraženog naloga.

⁶⁶ Zakon o platnom prometu, Narodne novine broj 133/09 i 136/12, članak 2., stavak 35.

⁶⁷ Ibid, članak 2., stavak 16.

⁶⁸ Ibid, članak 2., stavak 34.

⁶⁹ http://www.hnb.hr/platni-promet/pp-statistika_od-2014/2014/h-broj-platnih-kartica-rh-broj-korisnika_definicije-opisi.pdf

Ove vrste kartice nekada imaju pogodnost da se samo transakcije iznad nekog određenog iznosa automatizmom dijele na određeni broj rata dok se do tog iznosa svaka učinjena transakcija naplaćuje u cijelosti.⁷⁰

- Revolving kartica – Za izdavanje ove kartice korisnik potpisuje zaseban ugovor o izdavanju. U trenutku zadavanja platne transakcije nije osigurano pokriće na računu za plaćanje, a za izvršenje platne transakcije korisniku je najčešće odobren revolving kredit (limit). Platne se transakcije najčešće mogu izvršavati do odobrenoga revolving kredita (limita) te se evidentiraju kod izdavatelja kartice. Iznos troškova nastalih upotrebom kartice s revolving funkcijom u određenom vremenskom razdoblju korisnik plaća djelomično u minimalno utvrđenom postotku od određene potrošnje, preko usluge izravnog terećenja računa za plaćanje, preko kreditnog transfera ili uplatom na šalteru Izvještajnog obveznika. Revolving kredit označuje kredit kod kojega se pri svakom korištenju smanjuju raspoloživa sredstva kredita, a pri vraćanju kredita sredstva se obnavljaju do prvotnog iznosa kredita.

U ugovoru o izdavanju obvezno je navedeno da korisnik plaća određeni postotni dio troškova, ali da može platiti i ukupni iznos troškova u cijelosti bez posebno zatraženog naloga kod izdavatelja. Podizanje gotovog novca kod nekih je revolving kartica omogućeno, a kod nekih nije. Također, potrebno je da u ugovoru o izdavanju bude navedeno vraća li se povrat podignutoga gotovog novca u cijelosti sljedeći mjesec ili postupno prema ugovorenom modelu naplate.⁷¹

- Charge kartica – Za izdavanje ove kartice korisnik potpisuje zaseban ugovor o izdavanju. U trenutku zadavanja platne transakcije nije osigurano pokriće na računu za plaćanje, a platne se transakcije najčešće izvršavaju do odobrenoga kredita (limita) te se evidentiraju kod izdavatelja kartice. Iznos troškova nastalih upotrebom kartice s charge funkcijom u određenom vremenskom razdoblju korisnik podmiruje u cijelosti na kraju određenog razdoblja kreditnim transferom ili uplatom gotovog novca na šalteru.⁷²
- Revolving/Charge kartica - Ova kartica ima revolving funkciju i charge funkciju. U trenutku zadavanja platne transakcije ne osigurava se pokriće. Platne transakcije se mogu izvršavati, najčešće, do odobrenog revolving kredita (limita) te se evidentiraju kod izdavatelja kartice. Iznos troškova nastalih upotrebom kartice s revolving funkcijom u određenom vremenskom razdoblju korisnik plaća postupno putem usluge izravnog terećenja računa za plaćanje, kreditnog transfera ili uplatom na šalteru Izvještajnog obveznika. Iznos ukupnih troškova korisnik može platiti i u cijelosti uplatom na konto kartice bez posebno zatraženog naloga kod izdavatelja. Nekada korisnik kartice sam već prilikom izdavanja transakcije odlučuje hoće li koristiti revolving funkciju kartice ili charge funkcije.

U ugovoru o izdavanju je obvezno navedeno da korisnik mora platiti određeni postotni dio troškova ali da može platiti i ukupni iznos troškova u cijelosti bez posebno zatraženog naloga kod izdavatelja. Podizanje gotovog novca kod nekih je kartica omogućeno a kod nekih nije. Također, potrebno je da u Ugovor o izdavanju bude navedeno da li se povrat podignutog gotovog novca vraća u cijelosti sljedeći mjesec ili postupno prema ugovorenom modelu naplate.⁷³

- Prepaid kartica – upotreba prepaid kartice uvjetuje korisniku osigurano pokriće za izvršenje transakcije prije njezina zadavanja, pri čemu je osigurano pokriće visina

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Ibid

⁷² Ibid

⁷³ Ibid

novčanog iznosa koji je korisnik unaprijed uplatio izdavatelju kartice. Unaprijed uplaćena novčana vrijednost može biti pohranjena na samoj kartici (na čipu) ili može biti pohranjena (evidentirana) kod izdavatelja, npr. na njegovu posebnom računu vezanom uz pripadajuću karticu (nije transakcijski račun klijenta). Plaćanja prepaid karticom mogu se izvršavati do visine evidentirane novčane vrijednosti kartice. Za svako izvršeno plaćanje umanjuje se evidentirana novčana vrijednost kartice, a korisnik može izvršavati daljnja plaćanja do iznosa preostale evidentirane novčane vrijednosti.⁷⁴

- Debitna kartica – Platna kartica koja se izdaje imateljima (vlasnicima i punomoćnicima) računa za plaćanje. Za izdavanje ove kartice korisnik može potpisati zaseban ugovor o izdavanju ili se ona izdaje pri ugovaranju otvaranja i vođenja računa za plaćanje. U ugovoru je obvezno navedeno da će se svi troškovi učinjeni ovom karticom (kupovine roba i usluga kao i podizanja gotovog novca i dr.) naplaćivati direktnim terećenjem računa za plaćanje, tj. platne se transakcije odmah naplaćuju s računa za plaćanje. Pokriće za izvršenje platne transakcije može biti povezano i s računom za plaćanje koji kao dodatno obilježje nudi dopušteno prekoračenje.⁷⁵
- Debitna odgođena kartica - Platna kartica koja se izdaje imateljima (vlasnicima i opunomoćnicima) računa za plaćanje. Za izdavanje ove kartice korisnik može potpisati zaseban ugovor o izdavanju ili se ona izdaje prilikom ugovaranja otvaranja i vođenju računa za plaćanje. Ova kartica ima debitnu funkciju i funkciju odgođene naplate. Korisnik kartice sam najčešće prilikom zadavanja transakcije odlučuje hoće li koristiti debitnu funkciju kartice ili funkcije odgođene naplate.
U ugovoru (o izdavanju ili otvaranju i vođenju računa za plaćanje) obvezno je navedeno da će se svi troškovi učinjeni debitnom funkcijom ove kartice (kupovine roba i usluga kao i podizanja gotovog novca) naplaćivati terećenjem računa za plaćanje tj. platne transakcije se izravno i odmah naplaćuju s računa za plaćanje (ili u obrocima kod funkcije obročnog plaćanja).
U ugovoru (o izdavanju ove kartice ili ugovoru o otvaranju i vođenju računa za plaćanje) obvezno je navedeno da će se svi troškovi učinjeni funkcijom odgođene naplate ove kartice (kupovine roba i usluga kao i podizanja gotovog novca) naplaćivati, nakon određenog perioda tj. naknadno (najčešće sljedeći mjesec) u ukupnom iznosu uslugom izravnog terećenje računa za plaćanje, na ugovoreni datum terećenja.⁷⁶
- Banka Izdavatelj – banka koja izdaje platnu karticu.
- Banka Prihvatitelj – banka koja je vlasnik POS terminala smještenog kod trgovca ili vlasnik bankomata.
- POS (Point of sale) terminal – elektronički uređaj na prodajnom ili isplatnom mjestu namijenjen provođenju platnih transakcija plaćanja roba i/ili usluga ili isplate gotovine, koji ovisno o sustavu može zahtijevati autorizaciju transakcije od strane Korisnika na način uvjetovan od strane samog EFT-POS uređaja i kartice (bez identifikacije, identifikacije PIN-om ili potpis evidencije utroška).
- PIN (personal identification number) – osobni identifikacijski broj koji se dodjeljuje uz karticu i služi za identifikaciju korisnika, a poznat je isključivo korisniku.
- Korisnik – fizička osoba koja koristi karticu za raspolaganje sredstvima po Računu te može biti osnovni korisnik ili dodatni korisnik.

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ Ibid

- ATM – automatic teller machine – bankomat.
- Trgovac – prodajno mjesto na kojem korisnik kartice obavlja kupovinu roba ili usluga
- Tip transakcije – ON US – banka Izdavatelj kartice i banka Prihvatitelj transakcije su ista banka; OFF US – banka Izdavatelj kartice i banka Prihvatitelj transakcije su različite banke.
- Procesor kartičnih transakcija – procesor koji u ime banke procesira transakcije. Tu se radi o vlastitom rješenju razvijenom od strane banke, ili se radi o posebnom poduzetniku koji za banku obavlja procesiranje transakcija. Također, postoje poduzetnici koji obavljaju procesiranje istovremeno i za prihvatitelja i za izdavatelja.⁷⁷
- Interchange fee ili Multilateral interchange fee – propisana naknada od strane kartičnih kuća/institucija Vise i MasterCarda koju banka Prihvatitelj plaća banci Izdavatelju za obavljenju transakciju.
- MSC (Merchant service charge) – naknada koju Trgovac plaća Banci Prihvatitelju za svaku transakciju koju Banka Prihvatitelj procesira kroz mrežu i pribavlja sredstva od Banke Izdavatelja.

⁷⁷ Swiss national bank: An examination of the economics of payment card systems, srpanj 2009., str. 11.